

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ANTVORSKOV
HØJSKOLE

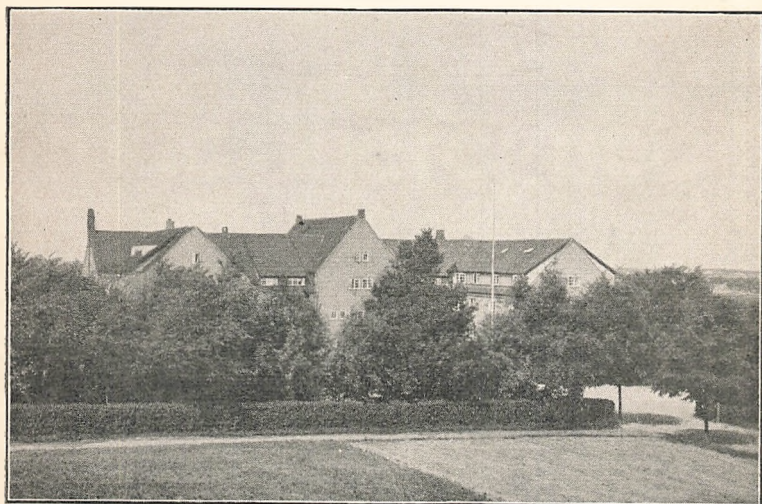
AARSSKRIFT
1929

UDGIVET AF
ANTVORSKOV HØJSKOLES ELEVFORENING

*Med venlig Hilsen
fra Fred. Meyerd*

ANTVORSKOV HØJSKOLE

AARSSKRIFT 1929

SORØ AMTSTIDENDES BOGTRYKKERI .: SLAGELSE

Statens pædagogiske Studiesamling
København

H

TRYKT SOM MANUSKRIFT

DA GRUNDTVIG VALGTES OG VRAGEDES I SKELSKØR

HANS STILLING I PRÆSTØ- OG SKELSKØR-KREDSEN 1853

Naar denne Afhandling er bleven fyl-
digere, end den politiske Historie kan
kræve, beror det paa, at den har
lokalhistorisk Interesse for den Egn,
hvorfra dette Aarskrift udgaar.

GRUNDTVIG havde Sæde i den grundlovgivende Rigs-
forsamling, valgt i Præstøkredsen. Fra 4. Decbr. 1849
til 4. Aug. 1852 var han dernæst Folketingsmand for den
samme Kreds.

Ved Valget i August 1852 stillede Grundtvig sig ikke,
skønt man fra Bondevennernes Side rettede Opfordring til
ham om at lade sig vælge. Fru Jutta Rørdam, der i Juni
1852 opholdt sig paa Rønnebæksholm ved Næstved hos sin
Søster, Grundtvigs anden Hustru, skrev herom til sin Mand,
Peter Rørdam¹⁾: „Balthasar Christensen²⁾ har skrevet til
Grundtvig, at han maatte endelig stille sig til Valg i Præstø,
men Grundtvig er, troer jeg, lidt stødt over, at Christensen
vil blande sig deri, saa jeg troer slet ikke, han svarer ham.
Han sagde, at det kom ikke Christensen ved, enten han stil-
lede sig eller ikke stillede sig.”³⁾

¹⁾ Brev af 29. Juni 1852. Se H. F. Rørdam: Peter Rørdam II, S. 218.

²⁾ En af Bondevennernes Førere i Folketinget, f. 1802, d. 1882.

³⁾ Balthasar Christensens Brev (dateret 24. Juni 1852) findes blandt Grundtvigs efterladte Papirer i Rigsarkivet. Og ganske vist ud-
taler B. Chr. i det en dyb Beklagelse over, at Grundtvig ikke
vil stille sig, og ganske vist er der i Brevet en indirekte Op-
fordring til ham om at søge Valg, men ved Gennemlæsningen
af Brevet faar man alligevel et stærkt Indtryk af, at Hensigten
med Brevet først og fremmest har været at faa Grundtvig til

Grundtvig stod da ikke paa nogen Valgtribune ved Augustvalget 1852. Men i de følgende Maaneder indtraf der visse Begivenheder paa Rigsdagen, som igen gav ham Lyst til at tale et dansk Ord paa Tinge.

Regeringen havde forelagt et Lovforslag om at flytte Toldgrænsen fra Ejderen til Elben, fra Grænsen mellem Slesvig og Holsten til Holstens Sydgrænse. Dette var et Led i Regeringens Bestræbelser for at gennemføre en Helstatsforfatning, omfattende alle Dele af det danske Monarki. Men den 11. Januar 1853 stemte 50 Medlemmer af Folketinget for, at Toldgrænsens Flytning skulde afgøres senere, medens 45 stemte derimod. Regeringen havde altsaa lidt et Nederlag, idet det mod dens Ønske var vedtaget at udsætte Toldgrænsens Flytning, og den valgte at lade Folketinget opløse og udskrive nye Valg.

Valgdagen sattes til den 26. Februar.

Naar Regeringen gik til en Opløsning, var Grunden til lige den, at den i et Spørgsmaal af langt større Vigtighed for den, nemlig i Arvefølgespørgsmaalet, ogsaa mødte stærk Modstand.

Den 8. Oktober 1852 havde Regeringen forelagt den forenede Rigsdag et kongeligt Budskab om den fremtidige Arvefølge. Frederik den Syvende var jo barnløs, og en Løsning paa Spørgsmaalet var nødvendig. Ministeriets Forslag, der var billiget af Stormagterne og Sverige-Norge, skulde vedtages af den forenede Rigsdag, Folketing og Landsting i Forening, om det skulde træde i Kraft. Den gældende Kongelovs Arveregler skulde efter Forslaget erstattes med andre: Prins Christian og hans mandlige Efterkommere med Prinsesse Louise af Hessen — Mand efter Mand og Mand af Mand — skulde arve Danmarks Rige, der altsaa kun skulde gaa i Arv i Mandslinien. Dette vakte stærk Modstand, navnlig hos det nationalliberale Parti, der mente, at Kvindeliniens Arveret bandt Sønderjylland stærkt til Dan-

---

med et Par Linier at give Sikkerhed for, om han vil stille sig eller ikke, for at B. Chr. kan give Præstøkredsens Vælgere Raad angaaende Kandidat til Valget. Det har man nemlig bedt ham om.

mark. Man vilde ikke opgive Kvindeliniens Arveret, som den var fastsat ved Kongeloven. Derimod fulgte Bondevennerne Ministeriet.

Valget den 26. Februar kom da navnlig til at dreje sig om de to Spørgsmaal: Toldgrænsen og Arvefølgespørgsmaalet.

Valgkampen blev saare livlig og Valgdeltagelsen forholdsvis stor. Bondevennerne og Regeringens nære Venner, Helstatsmændene, støttede hinanden og betonedede, at det var en europæisk Nødvendighed at antage Arvefølgen som af Regeringen foreslaaet. Mod Regeringen stod navnlig de Nationalliberale, og blandt dens Modstandere var ogsaa Grundtvig.

Rimeligt havde det jo været, om Grundtvig havde stillet sig til Valg i sin gamle Kreds, Præstøkredsen, og hans gode Ven, Præsten Peter Rørdam i Mern, var da ogsaa ivrig nok derfor. Den 27. Januar 1853 skriver han¹⁾ til sin gode Ven og Svoger, Grundtvig, at han i Henhold til et Brev fra Carl Ploug og holdende sig til Grundtvigs Løfte om at stille sig havde haft en Samtale bl. a. med Apoteker Aarsleff i Præstø, der i 1849 var virksom for Grundtvigs Valg. Aarsleff var ogsaa nu saare glad over, at Grundtvig vilde stille sig, og han skrev til Kredsens Folketingsmand og opfordrede ham til at trække sig tilbage. Og Apotekeren havde ytret til Rørdam: „Af Vejen skal han, om ej paa anden Maade, saa pr. Contant.” Om Grundtvig saa har sat Pris paa den Bemærkning, melder Historien intet om.

Men det gik nu ikke saa glat med at faa Præstøkredsens Folketingsmand til at trække sig tilbage. Han hed Jens Pedersen,²⁾ var Gaardfæster i Køng og valgtes ved Kaaring ved Augustvalget i 1852. Han hørte til Bondevennernes Parti og var blandt de 45, der havde støttet Regeringen. Og han ønskede ikke at trække sig tilbage for Grundtvig. Han svarede Apoteker Aarsleff, at han kun vil træde tilbage for en ligesindet, og hvis Grundtvig opstilles, vil han netop

¹⁾ H. F. Rørdam: P. Rørdam II, S. 229.

²⁾ Jens Pedersen (1816—95) Folketingsmand for Præstøkredsen fra 1852—54.

møde som Modkandidat, da han ikke troede, at Grundtvig og han delte Anskuelse om det nuværende Ministerium.

Grundtvig skriver da ogsaa i et Brev til Rørdam,¹⁾ at han ikke har „synderligt Haab om at komme i fortrinlig Betragtning i Præstø Amts 4de”. I samme Brev lover han at komme til Mern og prædike Fastelavnssøndag (d. 6. Februar),²⁾ da Præstefolkene den Dag vilde bringe deres lille Barn til Daaben. Men før Grundtvig kom til Sydsjælland, var hans Stilling i Præstøkredsen afgjort.

Den 31. Januar holdtes et Valgmøde i Tubæk Kro (nær Præstø). Samme Aften giver Rørdam Beretning herom til Grundtvig. Brevet³⁾ og et Referat i „Næstved Avis”⁴⁾ giver god Besked om, hvad der foregik ved Mødet. Først talte Folketingsmand Jens Pedersen. Han priste Ministrene og paastod, at Kongen vilde tage sin Afsked, hvis ikke Folket ved Valgene sluttede sig til Ministeriet. Og hans Tale hilstes — i Følge Rørdams Brev — med stormende Bifald. Dernæst tog Baron Stampe til Nysø til Orde mod Folketingsmanden, medens Sognefoged L. Larsen, Sageby, talte i Tilslutning til ham. Senere holdt Rørdam en længere Tale, og Apoteker Aarsleff oplæste Begyndelsen og Slutningen af Grundtvigs Program.⁵⁾ Oplæsningen blev hørt i Ro og Orden, og Aarsleff opfordrede Jens Pedersen til at trække sig tilbage, men fik et Nej til Svar. Ved Afstemningen blev Jens Pedersen under stormende Bifald kaaret til Rigsdagskandidat, medens Grundtvig kun fik faa Stemmer. Og Mødet sluttede med „et muntert 9 Gange Hurra for Landets Konge, Frederik den 7de”.

Rørdam slutter sit Brev til Grundtvig saaledes: „Jeg har villet underrette Dem om dette straks, at De kan vide, hvor-

---

¹⁾ 29. Januar, anført Skrift, S. 231.

²⁾ Grundtvigs Prædiken i Mern findes trykt i N. F. S. Grundtvigs Vartovs-Prædikener 1839—60 ved Holger Begtrup, S. 313.

³⁾ Af ²¹/₁ 53, anførte Skrift, S. 232.

⁴⁾ For ³/₂ 53.

⁵⁾ Et venligt Ord til det Danske Folk om Valgene til Folkethinget af N. F. S. Grundtvig. „Fædrelandet” 29. Januar 1853. Udkom senere som særskilt Skrift.

ledes Sagerne staar. Det er haarde Tider, vi lever i, det er som Folket aldrig havde vidst, at Danmark har været et frit og uafhængigt Rige.”

Saaledes var Døren slaet haardt i for Grundtvig i Præstøkredsen.

Men i Skelskørkredsen blev der arbejdet for at faa Grundtvig til Folketingsmand dér.

At Grundtvig var stærkt optaget af den politiske Stilling, viser hans Artikel i „Fædrelandet“: „Et venligt Ord til det Danske Folk om Valgene til Folkethinget” tydeligt nok. Overskriften synes én lidt misvisende. Artiklen indeholder tilvisse ikke lutter venlige Ord. Han taler om, at vi ikke skal lade os „kyse af Holstenerne enten til at flytte Toldgrænsen fra Eideren til Elben eller til at afskaffe vor kongelige Arvelov, som Slesvigerne og vi er ligegode om”. Han udtaler, at det Ministerium, der har opløst Folkethinget, vil have Danmarks Rige til at ophøre ved at forvandle og fornedre det ældgamle Kongerige til en Provins i et andet Kongerige eller saakaldt Monarki. Han fremhæver, at Talen „om den europæiske Nødvendighed, der skal tvinge baade den Danske Konge og det Danske Folk til selv at tilintetgjøre det „Danmarks Rige”, de har vundet udødelig Ære ved at forsvare, at det er lutter hule og tomme Talemaader, som man vel maa baade lee og græde over, men kan umulig, naar man veed Besked, lade sig kyse af”. Han udtaler til sidst det Ønske, „at der maa blive valgt et Dansk Folkething, der, langt fra at føje Ministrene i deres urimelige Forlangender, ansøger vor allernaadigste Konge om at skænke os et ægte Dansk Ministerium, der ikke lader sig styre enten af holstenske eller andre fremmede Anskuelser, men seer baade først og sidst paa Danmarks Riges Tarv og Bedste . . .”.

At Artiklen ikke faldt i god Jord hos Regeringen og dens Hjælpere er en given Sag. „Flyveposten”¹⁾ talte om Danmarks Arndt,²⁾ Bersærkeren N. F. S. Grundtvig, og

¹⁾ For ³¹/₄ 53.

²⁾ Den tyske Forfatter og Patriot Ernst Moritz Arndt (1769—1860) havde rettet nogle hadske Angreb paa Danmark og havde i 1851 i et haanende Skrift udtalt, at det danske Folk maatte

mente, at Hr. Grundtvigs Venlighed mindede meget stærkt om Bjørnens, der vilde jage en Flue bort fra sin sovende Herres Ansigt, men gjorde det saaledes, at hele Ansigtet fulgte med.

Og da Grundtvig senere gentager sin haarde Dom i en Artikel i „Fædrelandet“:¹⁾ „Findes der endnu i Danmark et „Dansk Folk“ eller kun et dansk „Parti“?“, stod der i „Flyveposten“ et Smædevers mod ham. Det var uden Navn (ak, hvor modigt!) og lød saaledes:

„Til Præsten N. F. S. Grundtvig!

I Prosa og paa Vers du gram og bister
oppuste vil nu atter Hadets Gnister.
Men har du ogsaa Skridtet vel betænkt?
Skønt Fredens Evangeliums Forkynder
til Kiv og Tvedragt rask du lægger Tønder
og glæder dig, naar Ilden ret har fængt.
End ingen veed, hvordan det ende vil,
men glem dog ej, har først din Tales Ild
tændt Flammen, som sig over Taget lukker,
en Flod af dine Vers den ikke slukker.”

Grundtvig stod saaledes midt i Dagens Strid. Selv var han ikke varsom i Valg af Udtryk for sine Meninger, og han kunde ikke vente, at hans Modstandere lagde Fingrene imellem. Naar man er Smed, maa man ogsaa kunne taale Gnistere. Grundtvig kendte dette Kampens Vilkaar.

Og trods sin høje Alder — han var nær de halvfjerds — havde han nu Lyst til at lade sin Røst lyde paa Tinge.

I Skelskørkredsen var Smed Søren Jensen fra Rude bleven valgt til Folketingsmand ved Augustvalget i 1852. Han hørte til Bondevennernes Parti. „Søren Jensen var en god Mand,” skriver Landbrugslærer Chr. Christensen,²⁾ „med en

---

finde sig i at blive trængt tilbage, naar det stødte sammen med et større.

¹⁾ ”/2 53.

²⁾ Chr. Christensen: Min Livsførelse og Virksomhed (1918) jvf.: J. P. Jensen: Ruds-Vedby Kredsens Historie i Fra Holbæk Amt V Bind II Aarg. 1924, S. 85—101.

jævn, god Forstand, en ærlig Sjæl, men dog lige lovlig lidt oplyst som Rigsdagsmand.” Han havde ved Afstemningen den 11. Januar støttet Regeringen.

I Sydvestsjælland var der en ret stærk grundtvigsk Bevægelse. Man kaldte det spottende „det hellige Land”. Adskillige af Grundtvigs bedste og betydeligste Præstevener havde virket her, og en Del af dem, bl. a. P. A. Fenger ¹⁾ i Slotsbjergby, havde endnu deres Gerning paa disse Kanter.

Blandt dem og andre faldt nu Tanken paa Grundtvig som Rigsdagskandidat. Det er uvist, fra hvem Opfordringen til Grundtvig oprindelig er udgaaet. Men at P. A. Fenger og Forstander Møller, ²⁾ Flakkebjerg, har været virksomme for at faa Grundtvig valgt, er sikkert nok. Ogsaa Pastor F. E. Bojsen arbejdede for at faa Grundtvig opstillet. Ved et Valgmøde i Dalmose Kro den 12. Februar blev oplæst et Brev fra Bojsen, i hvilken det anbefaledes at vælge Grundtvig. ³⁾

Med Fenger stod Grundtvig i Brevveksling om Forholdene i Skelskørkredsen. Den 10. Februar skriver han til Fenger: ⁴⁾ „Saa forvirrede, som Sagerne er, og saa skiæv, som deres Gang for Øieblikket er, uden at dog Haabet om en god Vending er udelukket, maa jeg naturligvis stille mig til Valg, hvorsomhelst jeg tænker, det snarest kan times. Hvis jeg derfor nogenlunde betimelig kan faa hvad efter Omstændighederne maa kaldes Sikkerhed for Stemningen i

---

1) P. A. Fenger (1799—1878) fra 1827—55 Sognepræst for Slotsbjergby og Sludstrup.

2) C. C. Møller (1810—90) var fra 1836 Forstander for den nyoprettede Opdragelsesanstalt i Flakkebjerg.

3) F. E. Bojsen (1808—82) var da Præst i Vilstrup i Sønderjylland, men havde fra 1837—50 været Sognepræst i Skørpinge. Han havde været Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling, valgt i Korsør, og var 4. Dec. 1849 bleven valgt til Folketingsmand for Skelskørkredsen. Han nedlagde sit Mandat, da han rejste fra Slagelseegnen og blev Præst i Vilstrup. Han stod Bondevennerne nær, og da han i 1852 besøgte sin gamle Egn, var han til Stede ved Valget i Skelskør og opfordrede bl. a. Fenger til at stemme paa Søren Jensen. Nu sluttede han sig helt og fuldt til Grundtvigs Standpunkt. (P. Bojsen: F. E. Bojsen, S. 228.)

4) Breve fra og til Grundtvig II 1821—72, S. 525.

Deres Valgkreds, da faar den gamle Krop see til, den følger Tankernes Bevægelse og døie Vinterveien."

Det Valgmøde, der holdtes i Dalmoose Kro d. 12. Februar, viste imidlertid ikke megen Stemning for Grundtvig. Det var Smed Søren Jensens Venner, der havde indbudt til det. Baade „Sorø Amtstidende" og „Almuevennen", Bondevennernes Organ, bragte Referat af Mødet.¹⁾ De to Referater giver ikke helt det samme Billede af Mødet. Man siger, at Aviserne i vore Dage bringer farvede Referater af politiske Møder. Derom skal ikke dømmes her. Men at det var Tilfældet i 1853 er sikkert nok.

Mødet var sammenkaldt „for at samtale om Valgene", som det hed i Kundgørelsen. Der var mødt en talrig Forsamling, navnlig fra de Sogne paa Grevskaftet Holsteinborg, hvor Smed Søren Jensen har sin Styrke, bemærker „Sorø Amtstidende". Skolelærer Hansen, Bjerre,²⁾ valgtes til Dirigent, og Søren Jensen fik Ordet. Efter hans Mening burde man stemme med Regeringen baade i Told- og Arvespørgsmaalet. Han støttedes heri bl. a. af Gaardmand Niels Jensen, Bjerre. Pastor Rønne,³⁾ Høve, talte for, at det nu mere end nogensinde gjaldt om at vælge danske Mænd. Senere fik Fred. Barfod fra København Ordet. Han udtalte sig i Følge „Almuevennen" aldeles i grundtvigsk Retning. Og, fortsætter „Almuevennen": „I en af sine Taler ved Mødet talte Hr. Barfod om, at vi skulde tage os i Agt for, at den store prøjsiske Ørn ikke endnu engang slog ned med den ene Klo og tog Holsten og med den anden og tog Slesvig og maaske Jylland og hele Danmark. Dette udtalte han med en saadan Styrke i Stemme og Gebærder, at hvis den meget talrige Forsamling havde bestaaet af Børn, havde de sikkert ogsaa blevet bange og maaske løbet deres Vej. Men da det var rolige og besindige Folk, rystede de ikke engang, hvilket Afstemningen senere viste." Ved Mødets Slutning fik Maler

1) „Sorø Amtstidende" 22. og 24. Febr., „Almuevennen" 23. Febr.

2) Fra 1851—52 Folketingsmand for Skelskørkredsen.

3) C. F. Rønne (1798—1890) Præst i Høve-Flakkebjerg 1834—75.

Olsen,¹⁾ Skelskør, Ordet og anbefalede Pastor Grundtvig fra København som Kredsens tilkommende Rigsdagsmand, da han havde givet Haab om at ville stille sig. Dernæst oplæste han det før omtalte Brev fra Bojsen, og det var, bemærker „Almuevennen”, skrevet ganske i Grundtvigs Aand og anbefalede hans Valg.

Ved Afstemningen stemte næsten hele Forsamlingen for Søren Jensen og kun meget faa for Grundtvig.

Men dennes Venner laa ikke paa den lade Side. Barfod meddeler,²⁾ at navnlig Fenger, Forstander Møller og Købmand Nagel i Skelskør arbejdede for Grundtvigs Valg, og Barfod berejste Kredsen i samme Øjemed. At dømme efter hans Udtalelser i Dalrose har han ikke sparet paa de stærke Ord.

Den 21. Februar kan da Grundtvig i et Svarbrev³⁾ til Fenger skrive, at dennes Brev til ham „var det første, der gav mig velgrundet Haab om, med Guds Hjælp, at seje i Skielskør, thi vel fik jeg i Løverdags Aftes [19. Febr.] Brev fra M.[øller] paa Flakkebjerg med Underretning om, at Opfordringen til mig var dengang underskrevet af 325 Vælgere, men hverken var dette Tal betydeligt, ikke heller syndes Brevet nær saa meget at aande Haab om Seier som Sikkerhed paa, at Kampen vil blive haard.”

Grundtvig svarede alligevel Møller, at han var villig til at stille sig, og nu, da han har faaet Fengers Brev, nærer han godt Haab om Valgets Udfald.

Han meddeler Fenger, at han og hans Hustru rejser fra København Torsdag den 24. til Rønnebæksholm, og Fredag (Dagen før Valget) tager han til Skelskør. Han beder Fenger om skriftligt at anmelde hans Kandidatur for Valgbestyrelsen og at sørge for Stillere, og bemærker, at det vel var bedst, at han „fik to Borgere og to Bønder til Stillingsmænd,

---

¹⁾ Malermester P. E. Olsen (1818—76) var fra 1861 til 1866, da han faldt for Lensgreve Holstein-Holsteinborg, Folketingsmand for Skelskørkredsen, senere fra 1866—69 for Langelandskredsen og fra 1872—76 for Frederiksværkkredsen.

²⁾ F. Barfod: Peter Andreas Fenger, S. 60.

³⁾ Breve fra og til Grundtvig, S. 526.

foruden Dem og en Anden, maaske Skaarup." Og saa følger han til: „Hvordan det saae kan gaa paa Løverdag, maa vi ret egentlig lægge i Vorherres Hand, men gaaer det godt, da giæster vi Dem gjerne i Bjergby efter Deres kiærlige Indbydelse, og er jeg i Stand dertil, taler jeg ogsaa gjerne et Opbyggelses Ord efter Omstændighederne i en af Kirkerne eller i dem begge." Og han slutter Brevet med følgende Formaning: „Tab nu, kiære Ven! endelig ikke Modstanderne af af Sigte, der neppe vil hvile, men snarere gaae om som brølende Løver."

I „Sorø Amtstidende" for 22. Februar stod da følgende Kundgørelse:

Efter Opfordring af en Deel Vælgere i Sorø Amts 4de Valgkreds agter jeg at stille mig i Skjelskør den 26. Februar, og benytter denne Leilighed til foreløbig at anbefale mig til alle Vedkommende.

Kjøbenhavn, den 19de Februar 1853.

N. F. S. Grundtvig.

Saa kom Valgdagen. Aviserne bringer ingen Efterretning om Valghandlingen i Skelskør. Grundtvig havde ikke mindre end 25 Stillere, blandt dem Købmand H. C. Nagel og Maler P. E. Olsen, Skelskør, P. A. Fenger, Skolelærer Skaarup, Flakkebjerg, og Pastor Rønne, Høve. Grundtvig begyndte sin Valgtale¹⁾ med følgende Henvendelse: „Landmænd, Valgmænd, Danske Mænd" og fortsætter med at sige, at han vel for de fleste er en fremmed, og da han for de fleste er ubekendt, maa han frygte for, at man har hørt en Del om ham, som ikke er til hans Fordel, men fortsætter han: „Jeg kommer dog hverken aldeles ubekendt eller ukaldet, flere hundrede ærede Vælgere har opfordret mig til at træde frem i denne Valgkreds, og hæderlige Mænd i denne Kreds fremstiller mig i Dag med god Anbefaling, og endelig tør jeg haabe, at mit Navn længe før i Dag har været de fleste af Dem bekendt som Navnet paa en ærlig Dannemand."

---

¹⁾ Et Brudstykke af den findes i Grundtvigs efterladte Papirer i Rigsarkivet.

Ved den foretagne Haandoprækning skønnedes det, at Grundtvig havde flest Stemmer, men inden den fastsatte Fristis Udløb begærede Søren Jensen skriftlig Afstemning. Ved denne fik Grundtvig 571 Stemmer, Søren Jensen 563. „Næstved Avis” havde nogle Dage før meddelt,¹⁾ at Grundtvig i Følge Efterretninger, man havde fra hans Valgdistrikt, kunde gøre Regning paa $\frac{2}{3}$ af Stemmerne. Den Spaadom slog altsaa ikke til. Men valgt var Grundtvig, og han fortæller selv,²⁾ at hans Sejr virkelig blev betragtet som en Sejr for Danskheden. Thi da han stod frem for at takke Vælgerne, istemte de ikke blot straks „Danmarks dejligst Vang og Vænge”, men til Slutning brød „Dansken har Sejer vundet” igennem en hel Del Betæneligheder og genlød uforstyrret gennem hele Byen. Navnlig i den nordlige Del af Kredsen fik Grundtvig mange Stemmer. Søren Jensen havde sine Folk især i den sydlige Del. I Skelskør fik Grundtvig 109 Stemmer, Søren Jensen kun 2. Men i et Sogn som Holsteinborg-Venslev fik Grundtvig kun 7, Søren Jensen 99, i Ørslev-Bjerge var Tallene 8 og 99. P. A. Fenger kunde være stolt af sine Sogne, de mødte med 78 for Grundtvig og kun 1 for Søren Jensen.³⁾

At Grundtvig og hans Hustru saa efter Dagens Sejr er taget med Fengers hjem til Slotsbjergby, maa vel efter Grundtvigs Løfte betragtes for en Selvfølge, og det tør vel ogsaa forudsættes, at Grundtvig den følgende Dag har talt et „Opbyggelses Ord efter Omstændighederne” i Slotsbjergby Kirke og maaske ogsaa i Sludstrup.

„Almuevennen” var vred over Valget. Det skrev,⁴⁾ at det var lykkedes „Junisterne at sætte deres nuværende Halvgud, den gamle krigerske Præst igennem . . .”

Men andre Steder vakte Valget stor Glæde. Saaledes

1) $\frac{24}{2}$.

2) „Den Skjelskørske Valgkamp” i „Dannebrog”. Et Ugeblad for den danske Forening, udgivet ved Fred. Barfod. 3. Juni 1853.

3) Valgbestyrelsens Protokol og Stemmelisterne, hvorfra Oplysningerne om Valget er hentede, findes i Skelskør Byraads Arkiv.

4) 1. Marts 1853.

skrev Enkedronning Caroline Amalie til Peter Rørdam:!) „Grundtvigs Valg har glædet mig ubeskriveligt ...”

Ogsaa i Slagelse gav Glæden sig Udtryk. Her var den kendte Matematiker, Prof. A. Steen opstillet, men blev ikke valgt. En Del af hans Vælgere samledes med ham Valg-aftenen paa „Postgaarden” i Slagelse. Ved denne Sammenkomst udbragtes en Skaal for Grundtvig. Og senere kom Efterretningen om hans Valg, „hvilket forhøjede Stemningen ikke lidet, og en Skaal udbragtes for Skjelskør By.”²⁾

Valgenes Udfald blev en Sejr — om end kneben — for Ministeriet og Bondevennerne. Regeringen kunde nu regne med et Flertal paa en 4—5 Stemmer i Folketinget.

Rigsdagen traadte sammen den 7. Marts. Som Aldersformand ledede Grundtvig Valget af en foreløbig Formand, men holdt forinden en lille Tale, hvori han bød det danske Folketing velkommen. Skønt det saa ud, som om det samledes under tvetydige Vanskeligheder, haabede han dog, at dets Virksomhed vilde blive til Gavn for Konge og Fædreland.

Grundtvig deltog livligt baade i Folketingets og den forenede Rigsdags Forhandlinger. Men at gøre Rede herfor ligger uden for denne Afhandlings Rammer.

Den 18. April blev det kongelige Budskab om Arvefølgen vedtaget af den forenede Rigsdag med 97 Stemmer mod 45, men da der krævedes tre Fjerdedeles Flertal for Forslagets Vedtagelse, var det altsaa forkastet. Blandt de 45 var Grundtvig. Den 19. April blev Rigsdagen opløst og nye Valg udskræve.

Folketingsvalget skulde finde Sted den 27. Maj.

Den 21. April udnævntes A. S. Ørsted til Premierminister, medens den tidligere Ministerchef, C. A. Bluhme, fortsatte som Udenrigsminister. Ørsted havde stemt mod Juni-groundloven, og for første Gang efter dens Givelse sad nu en Modstander af den ved Statens Ror.

Og Vælgerne kaldtes atter til Valg.

---

1) Brev af 5. Marts i H. F. Rørdam: P. Rørdam II, S. 237.

2) „Sorø Amtstidende” ²⁸/₂ 1853.

I Skelskørkredsen havde Dønningerne efter Valget den 26. Februar endnu ikke lagt sig. Ni Vælgere fra Kredsen, blandt dem de to tidligere Folketingsmænd Søren Jensen og Skolelærer Hansen, fik optaget i „Sorø Amtstidende” et langt Indlæg,¹⁾ som bragte de haardeste Beskyldninger for Dagen. Henvendt til Grundtvigs Vælgere siger de: „Ved at vælge Præsten Grundtvig have I gjort, hvad I formaae til at paaføre os en Krig, eller maaske en Revolution; thi I have valgt en Mand, som baade efter sine tidligere og sidste Udtalelser er saa krigerisk som Nogen.” De paastaar, at Møller Petersen, Høve Mølle, „denne Vendekaabe”, har øvet Valgtryk til Gunst for Grundtvig, at Brødrene Peder Hansen, Oreby, og Lars Hansen i Gimlinge har foretaget visse Misligheder med Valglisterne i samme Hensigt. Ogsaa Pastor Rønne i Høve rettes der Beskyldninger imod. Og de ni bemærker, at Skolelærer Farre og Skolelærer Fix havde ført Valglisterne for Slotsbjergby og Sludstrup Sogne, hvilket var ulovligt, da de ikke var Medlemmer af Valgbestyrelsen. Naar man betænker alle de Rænker, Kunstgreb, Fordrejelser og Usandheder, saa kan man ikke, siger de ni, undre sig over, at Modstanderne sejrede om end kun med otte Stemmers Flertal.

Men de ni fik Svar. Man fristes til at give den Indsender Ret, der skriver, at „der aldrig har i Sorø Amts 4de Valgkreds vrimlet saaledes med Løgn og Bagvaskelse som til dette Valg.”²⁾

Baade Lars Hansen, Gimlinge, Pastor Rønne og Møller Petersen tilbageviser de fremførte Beskyldninger som Krøniker, der intet har med Sandheden at gøre.³⁾ Der afgives Erklæringer og Moderklæringer, alt med Vitterlighedsvidner, og en navngiven Indsender, Dyrslæge Hansen, Bisserup, paaastaar, at han har lovlig Grund til at betvivle en afgiven Erklærings Ægthed.⁴⁾

Men at heller ikke Grundtvigs Venner veg tilbage for at bringe mindre kønne Rygter til Torvs om deres Modstandere,

1) Trykt i Bladet for 24. og 26. Marts.

2) „Sorø Amtstidende” ³⁰/₅.

3) Samme Blad ²/₄, ⁰/₄, ¹¹/₄.

4) Samme Blad ¹²/₅.

fremgaar af, at en Mand ved Navn Bennicke meddeler,¹⁾ hvad Pastor Børresen har fortalt, at Grundtvig ikke kunde have fortrængt Smed Søren Jensen, dersom ikke mange af dennes Vælgere trøstigt havde sviret i Byen, mens Afstemningen fandt Sted. Og den samme Bennicke trøster Skolelærer Hansen med, at han saamænd ikke skal være bange for, at Grundtvig skal tage til Genmæle mod ham, thi Ordspøget siger: „Ørnen slaar ikke ned efter Muldvarper”. Naar saa hertil føjes, at Dyrslæge Hansen fra Bisserup — ganske vist som Gensvar paa en Uartighed fra hans Side — kaldes „Sosnitteren fra Bisserup”, kan man trygt forsikre, at Forhandlingen laa i et lavere Plan, end Grundtvig syntes om. Men det vidner altsammen om, hvilken Bevægelse Valget havde skabt.

Hen i Maj standsede „den vestsjællandske Krig”,²⁾ og Majvalget vakte ikke samme Uro som Vintervalget.³⁾

Grundtvig stillede sig igen. Han lod indrykke følgende Kundgørelse i „Sorø Amtstidende” for 24. Maj:

„Da jeg under den Fare, hvori Danskheden og Friheden svæver, ikke tør holde mig tilbage, saa agter jeg igjen at stille mig til Valg i Sorø Amts 4de Kreds den 27. d M., med Haab om venlig Modtagelse.

Kjøbenhavn, den 21de Mai 1853.

N. F. S. Grundtvig.

---

1) Samme Blad 6/4.

2) „Sorø Amtstidende” 21/5: „Den vestsjællandske Krig. Efterretninger fra Krigsskuepladsen, Sorø Amts 4de Valgkreds, samt Betingelserne for en Vaabenstilstand”. Artiklen, der er undertegnet X for U, drev lidt Spot med hele Røret, udkom i Særtryk og solgtes for 4 Skilling.

3) At Grundtvig ogsaa havde Modstandere uden for sin Valgkreds, kan man se af et Brev, skrevet i Melby v. Kalundborg 7. Maj 1853. (Se I. A. Hansens efterladte Papirer.) Brevskriveren maa være fhv. Møller I. I. Nielsen, Folketingsmand for Kalundborg-Samsø-Kredsen, og dets Modtager Adjunkt Fischer, valgt i Slagelse I dette Brev kaldes Grundtvig „hensynsløs og tykhudet”, og Brevskriveren glæder sig ved den Tanke, „at den gamle Vartoupræst holdes ude i 4de Valgkreds.”

Men han havde ikke meget Haab om at blive genvalgt. Samme Dag, han skriver sin Kundgørelse, sender han et Brev til Fenger,¹⁾ fra hvem han har faaet Underretning om daarlige Udsigter i Kredsen. Men han vil alligevel stille sig. Han vil ikke ved at trække sig tilbage gøre det danske Folk mere modløst, end det er i Forvejen. Han meddeler, at han og hans Hustru tager til Rønnebæksholm Tirsdag den 24., og vi kommer, føjer han til, „neppe i Deres Egn denne Gang meer end lige til Valgstedet.”

Saa kom Valgdagen. I sin Valgtale²⁾ gør Grundtvig opmærksom paa, at det kun er tre Maaneder, siden der sidst var Valg, og fortsætter: „Saa stiller jeg mig da atter i Sorø Amts 4de Valgkreds og beder alle gode Valgmænd give mig deres Stemme, og det gør jeg med den største Rolighed, skønt jeg ingenlunde har glemmt, at det var med Nød og neppe, jeg for faa Maaneder siden fik de fleste Stemmer, og skønt jeg maaske ikke faar dem i Dag. Ingen skulde derfor seet mig her i Dag, naar det ikke havde været, for at Ingen skulde sige om gamle Grundtvig, at han krøb i et Musehul, da det kneb.”

Den skriftlige Afstemning viste, at Søren Jensen var valgt med 582 Stemmer, medens Grundtvig kun fik 412.

Det synes, som om Grundtvig og hans Venner paa Forhaand havde opgivet Haabet om Sejr, og at der derfor ikke er bleven arbejdet saa virksomt som i Februar. Grundtvig erkender selv, at der var megen Forskel paa den Kraft og Varme, hvormed han den 26. Februar og 27. Maj kunde gøre den danske Betragtning gældende.³⁾ Men Nederlaget for Grundtvig var ogsaa Frugten af en Tilbagegangsbevægelse, der mærkedes hele Landet over. Af de 45 (26 Folketingsmænd og 19 Landstingsmænd), der havde stemt Nej til det kongelige Budskab om Arveloven, blev kun 10 og 5 genvalgt. Ialt regnede man med, at der efter Valgene kun var ca. 30 „Nejsigere” i begge Ting.

1) Breve fra og til Grundtvig II, S. 528.

2) Ogsaa denne Valgtale findes blandt Grundtvigs efterladte Papirer i Rigsarkivet, men kun som Brudstykke.

3) „Dannebrog” 3. Juni 1853.

Valgdagen i Skelskør var meget livlig. Grundtvig fortæller,¹⁾ at hans Fald betragtedes som „et Nederlag for Danskheden.” Da Valgudfaldet lod sig forudse, var der en lystig Broder blandt Skelskørerne, der sagde til sin Side-mand: Nu er jeg glad ved, at jeg kan lidt Tysk, og jeg kan snart lære mere, for nu er det snart forbi med det andet, jeg kan hele Alfabetet udenad, vil du høre mig i det? Du siger ingen Ting, ja, saa skal jeg lære dig Tysk: naar du kun er lille, skal du sige til dig selv: „Du solst dich auf-pusten,” det er Tysk.

Ja, saa højt gik Bølgerne i Skelskør, at det ligefrem kom til Slagsmaal. Den første foruroligende Efterretning lød paa, at en Mand var bleven saa forslaaet, at der var Fare for hans Liv, og at nogle Arrestationer blev foretaget. Slet saa galt var det dog ikke. Sandheden er den, at en af Sme-dens Stillere, Gaardmand Niels Jensen, Bjerre, blev drillet ved ofte at høre sin Livvise blive sunget i sin Nærhed. Plud-selig fo'r han da løs paa en vistnok aldeles uskyldig Mand, en Skomager fra Landet, og slog ham bevidstløs med sin Stok. Denne Voldshandling opvakte naturligvis Harmen blandt Skomagerens Venner, og de tog en saadan Gengæld, at Niels Jensen blødende maatte føres bort fra Valgstedet.²⁾

At Grundtvig var nedslaaet over sit Nederlag, er der ikke Tvivl om. Han var Valgmand til Landstingsvalget i København og vilde gerne have Sæde i Landstinget, men blev det ikke. Han fik kun tre Stemmer. Naar han i et Brev til Ingemann³⁾ kalder Sommeren 1853 „denne for mig i alle Maader bedrøvelige Sommer,” saa tænker han sikkert ikke alene paa den aandelige nedtrykte Tilstand, han havde følt, og som mindede ham om hans svære Sygdom i 1844, og ikke alene paa den Tynge, Koleræpidemien i København havde lagt over hans Sind, men ogsaa paa den Modgang, han havde lidt politisk, saa han nu ikke kunde lade sin Røst lyde paa Tinge.

Ogsaa mange af Grundtvigs Venner var harmfulde over,

1) „Dannebrog” 3. Juni 1853.

2) „Sorø Amtstidende” 20/6 1853.

3) Grundtvig og Ingemann. Brevveksling 1826—59, S. 316.

at „en af Danmarks udødelige Mænd” maatte bide i Græsset for Smeden fra Rude. Et muntert, om end ikke videre parlamentarisk Udtryk herfor har vi i den fornøjelige Vise, som Johannes Helms skrev om Rigsdagsmanden, der havde været til Middagsmad oppe hos Kongen paa Slottet.¹⁾ I Visens tredje Vers faar Smeden en Tak for sidst:

„Kors dog for al den Mad, der gik med,
der blev vist ædt et Par Stude!
Ingen dog aad som den Satans Smed
Søren Jensen fra Rude.”

Næste Aar blev Grundtvig dog igen Folketingsmand, valgt ved et Udfyldningsvalg i sin gamle Kreds, Præstøkredsen, den 2. Juni 1854. Et Aars Tid repræsenterede han denne Kreds. Og ved et Omvalg i Kerteminekredsen i Juni 1855 blev han valgt dér. Men ved Valget i 1858 stillede han sig ikke. Endnu engang skulde han dog faa Sæde i Rigsdagen. Da Junigrundloven i 1866 var i Fare, var han i nogle Maaneder — 83 Aar gammel — Landstingsmand for 10. Kreds (Valgsted: Horsens).

Ogsaa Søren Jensen maatte skifte Kreds. Han faldt i Skelskør i Juni 1855, men var fra 1858 til 1864 Folketingsmand for Ruds-Vedbykredsen. Endnu engang var han opstillet i Skelskørkredsen, i 1866, men blev ikke valgt.²⁾ Og dermed er hans Saga som Politiker ude. Han døde 1899.

FRED. NØRGAARD.

---

1) Provst Henry Larsens Afhandling om Johannes Helms i Kirkeligt Samfundts Julebog 1922, S. 90—91. Fra Holbæk Amt V Binds II Aargang, S. 90.

2) J. P. Jensen: Valgene til Rigsdagen 1848—1915.

FLAKKEBJERG UNGDOMSHJEM

Hjælpes ad!

L. Beck.

OMKRING en halv snes kilometer syd for Slagelse ligger landsbyen Flakkebjerg. Dens navn er meget betegnende for dens beliggenhed, thi det betyder: det flade bjerg. Færdes man derude, ser man tydeligt, hvorledes terrænet fra alle sider hæver sig op mod selve byen. Egnen er skovfattig, men desto større bliver udsigten ud over et smukt og typisk sjællandsk landskab.

I 1836 blev der købt en gård med et areal på ca. 38 ha af en i 1830 dannet komité. Denne ejendom ligger et lille stykke nord for Flakkebjerg by umiddelbart ved den offentlige vej, som går der forbi. Denne gård blev indrettet til et ungdomshjem for ganske unge mænd, som på en eller anden måde var kommen på kant med tilværelsen. Der blev lavet plads til, at det kunde rumme 40 elever, senere er der udvidet flere gange, saa der nu kan være omtrent 100 elever. Den første forstander var den i sin tid meget bekendte C. C. Møller, som virkede der fra 1836 til 1890. Den nuværende forstander er Erik Sørensen, som 1. jan. 1923 afløste Ludvig Beck, som nu er forstander på det — med de rige traditioner — vidt kendte børnehjem Holsteinsminde ved Fuglebjerg.

Flakkebjerg ungdomshjems navn er kendt over hele Danmark. Det var ikke med blide og venlige følelser, at egnens befolkning imødeså ungdomshjemmets begyndelse, og der har da igennem de mange år og omtrent helt op til vor tid af

og til været rettet stærke angreb på ungdomshjemmet og det liv, som der blev levet. Nægtes kan det ikke, at udenforstående menneskers manglende kendskab til hjemmets indre liv har haft — og kan få — skæbnesvangre følger for mange elever. Trods al modgang har man fra ungdomshjemmets side altid søgt at værne om og hjælpe de unge, som har været elever dér. Fremmede har altid kunnet få lov til at se, hvorledes livet formede sig indenfor. Vi har f. eks. her fra Antvorskov højskole flere gange været derude i besøg med vore elever, ligesom også de unge fra ungdomshjemmet har været her hos os. Disse besøg har kun været til gensidig glæde og udbytte, og de betyder overordentlig meget for begge parter.

Flakkebjerg ungdomshjem er et stort bygningskompleks, men det er jo også et hjem for noget over 100 mennesker, og der skal selvsagt stor plads til. Foruden de nødvendige boliger til personalet er der lokaler til eleverne, såsom sovesale, spisestuer, dagligstuer o. s. v. Endvidere findes der værksteder for snedkere, skræddere og skomagere, et stort gartneri med flere drivhuse, landbrugsbygninger, skolelokaler, husflidsværksted o. s. v. Og dog forslår alt dette ikke, når talen er om at imødekomme elevernes lyst og trang til at arbejde i forskellige fag, men på det område er egnens håndværksmestre trådt hjælpende til, således at alle fag bogstavelig talt kan læres. Hvis man vil have et indtryk af, hvorledes livet leves der til daglig, må man følge med fra morgenstunden af. Nu i efterårstiden kommer de elever, der arbejder ved landbruget, op lidt før kl. 5. Lidt efter står en af de musikkyndige elever op, og præcis kl. 5½ spiller han en melodi til en af vore morgensange — en smuk måde at blive vækket på. Så snart den sidste tone har lydt, myldrer de unge ud fra sovesalene, ned ad trapperne, over gården til gymnastiksalen, hvor de øver gymnastik, og hvorfra de efterhånden kaldes ud til det ventende kolde styrtebad — og det både sommer og vinter. Det kolde morgenbad bevirker, at sundhedstilstanden blandt eleverne er god, så der er f. eks. næsten aldrig nogen af dem, som er forkølede. Dernæst må hver mand ordne sin egen seng, og han er da nu både vågen

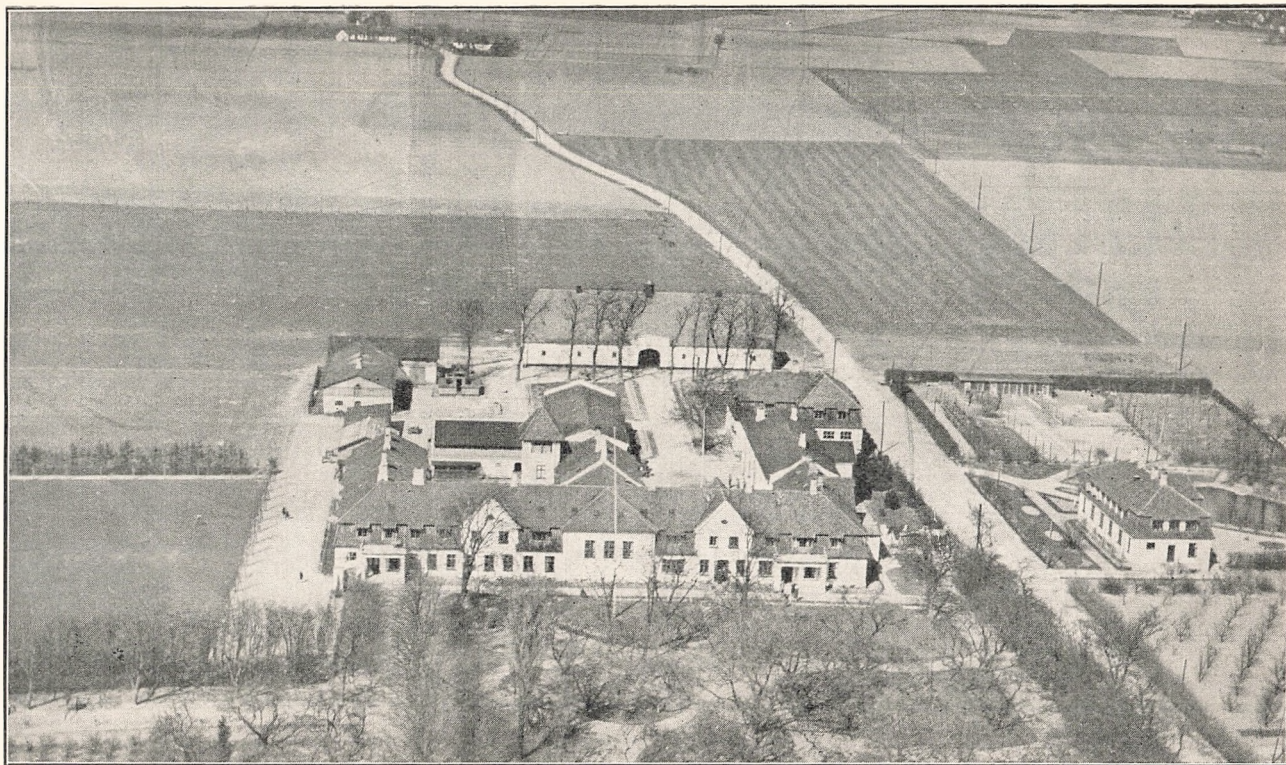

og klar til at gå dagen i møde. Alle samles derefter til morgenandagt og umiddelbart derpå til dagens første måltid. Efter dette gør eleverne hele det store hus i stand, alt gøres rent og bringes i orden som i ethvert andet hjem. Når det er besørget, går hver til sit særlige arbejde for resten af dagen, og arbejdstiden er den almindelige med et middags-hvil på halvanden time.

En nyankommen elev får i den første tid lov til at sunde sig lidt på tilværelsen for at falde lidt i ro, og han deltager i alt forefaldende arbejde. Senere hen kommer han i lære i det fag, han har mest lyst og nemme til. En del kommer på de stedlige praktiske værksteder derhjemme, enkelte ønsker at lære kogekunsten, og det sker i køkkenet, en dyrker musikken, og en stor part kommer som tidligere nævnt ud til omegnens gode lærepladser. Oprindelig var det slet ikke meningen, at eleverne under deres ophold på ungdomshjemmet skulde ud blandt folk, men det har vist sig at være til overordentlig stor gavn for mange af dem.

Tidligere rejste i almindelighed eleverne efter et par års ophold på ungdomshjemmet. De var da ikke mere end lige netop kommet godt i gang med at dygtiggøre sig i et fag, når de måtte rejse. Derfor havde de ofte vanskeligt ved at klare sig ude i livet både på den ene og den anden måde. De er gerne i en alder af ca. 16 år, når de kommer på ungdomshjemmet. Nu er det ifølge lovgivningen muligt, at de kan få lov at blive, indtil de er fyldt 21 år, og således kan de da få udlært, inden de drager ud — mere modne og dygtigere end før. Mange af eleverne er meget glade ved, at de kan fuldende deres læretid under rolige og gode forhold. I den sidste del af læretiden bor de ovre på Nyehjem, en lærerbolig med elevværelser ovenpå. Da de her bor i hver sit værelse, kan de indrette sig ganske, som de har lyst til. Morsomt er det at se, hvor smukt og nobelt de forstår at udsmykke deres værelser med billeder på væggene og med husflidsarbejder af forskellig art. De bor i alle måder frit og ugenert, og den tillid, der vises dem, misbruges ikke. Tillid skaber ansvarsfølelse.

En og anden synes undertiden, at der bliver gjort for

Flakkebjerg ungdomshjem. (Luftfotografi.)

megen stads af disse 100 unge, men det siger sig selv, at der må gøres noget særdeles for at sætte dem i virksomhed. De er netop i den alder, da det gælder om at få noget lært, for at de kan blive udrustet til, at de senere kan klare sig ude i livet, hvor de ofte har mere modgang at kæmpe imod end andre unge. Om vinteren samles håndværkerlærlingene til undervisning på ungdomshjemmets tekniske skole, og den besøges forøvrigt af adskillige andre lærlinge fra omegnen. Almindelig skoleundervisning gives også i vinterhalvåret for de andre elever.

Ikke alene i den egentlige arbejdstid skal eleverne være beskæftiget, og det er for så vidt let nok, men også i fritiden, thi det er den vanskeligste periode at komme igennem — man huske på det gamle ord om lediggang. Den, som bruger sin fritid vel, skal nok blive til noget. Regner man med, at de unge har mindst 3 timers fritid hver dag året rundt (helligdagene iberegnet) vil det give ca. 1000 timer årlig, hvilket betyder 100 dage à 10 timer. Enhver vil kunne forstå, at det kan være af afgørende betydning for en ung, hvorledes disse 100 dage anvendes. Hvile består jo i, at man skifter arbejde.

Om sommeren færdes eleverne i det store og hele ude i det fri, når dagens arbejde er slut. Navnlig er fodboldbanen godt besøgt. Den ligger ualmindelig kønt indrammet af bygninger, levende hegn og haver. Den hører absolut til en af de aller smukkeste idrætspladser i hele Danmark. Men her ude spilles der altså fodbold og øves megen anden idræt. Ofte drager fodboldspillerne ud til kamp mod andre klubber — eller de kommer dér — og de mange sølvplader på idrætsfanens stang vidner om, at der er arbejdet godt inden kampene.

Ved siden af boldpladsen findes elevhaverne, som eleverne selv dyrker under eget ansvar. I disse småhaver er der i hver en flagstang, hvorfra flagene ved festlige lejligheder vajer og byder velkommen til gæsterne. Inde i lunden, som støder op til haven, findes en åben plads, hvor spejderkorpset undertiden holder øvelser. Og der står kammeratskabsstenen, en stor sten, som i 1924 blev slæbt dertil ude

fra marken ved elevernes forenede kræfter. Den bærer en indskrift, skrevet af en elev, og den lyder således:

„Vid, hvad du vil,
vår flittig dertil
og kæmp som en mand
for vort hjem og dit land.”

Omkring denne sten samles gamle elever med nuværende til fest engang hver sommer — et møde i lighed med højskolernes elevmøder.

Om vinteren må selvfølgelig fritiden om aftenen tilbringes inden døre. I de rummelige dagligstuer bliver der da liv og røre, og ganske stilfærdigt øves der her inde manganstordåd. Det gamle aftensæde, hvor også karlene bestilte noget, er her taget op og tillempet efter nutidens krav. Der laves en mængde nyttige og smukke husflidsarbejder. Selv om alle eleverne ikke er optaget af husflid samtidig, er de dog i virksomhed. Nogle læser aviser og ugeblade, andre er dybt begravet i bøger, som er lånt i bogsamlingen. En del samler paa frimærker og er travlt beskæftiget med at få dem ordnet. Skakspil dyrkes ligeledes ivrigt. For at få bedre orden og plan i fritidssystemerne er der dannet foreninger til fremme af de forskellige formål.

Når dagens travle liv er til ende, samles alle til aften-sang i dagligstuen, hvor indskriften på væggen: „Hjælps ad!” lyser os i møde — et manende ord til alle. Straks efter aftensang går eleverne til sengs, og snart efter kan man høre på de regelmæssige åndedræt, at de er gledet ind i søvnens vederkvægende hvile. De, der ligesom undertegnede har prøvet at leve med i gerningen på Flakkebjerg ungdomshjem, vil vide, at en af dagens rigeste timer er den ved sengetid, idet den er så usigelig fredfyldt. Mange gode ønsker for eleverne er steget frem i en lærers sjæl, når han senere på aftenen ganske stille gik ind og satte sig på en sengekant midt imellem alle de sovende unge. Det har ofte givet kræfter til næste dags arbejde.

Efter at alle er gået til ro, er nattevagten alene oppe, han fører tilsyn med alt og værner om alle, indtil den ny dag gryr.

Som allerede nævnt kommer eleverne meget i forbindelse med andre mennesker, ved at de er ude i fremmede lærepladser om dagen, og endvidere er jo idrætten et ypperligt middel til at lære andre unge at kende ved de forskellige idrætsskampe. Ofte drager lærlingene i et eller andet fag ud på en studietur for yderligere at dygtiggøre sig. Musik-korpset, der består af en 8—10 mand, er måske det, der kaster mest glans over ungdomshjemmet, idet det i sommer-tiden meget tidt er ude at spille ved egnens folkemøder. Et dygtigt orkester er det, og det gør stor lykke alle vegne, hvor det spiller. Selvfølgelig spiller det ved alle festlige lejligheder hjemme, ligesom det ofte går i spidsen for hele skaren på lange fodture. — Om sommeren ferierer eleverne i en halv snes dage i en sommerlejr på Agersø.

Dels for at holde forbindelsen med gamle elever ved lige og dels for at få andre mennesker til at interessere sig for ungdomshjemmets arbejde udgiver eleverne et lille månedsblad: „Hold ud!”

Det har ikke altid været så let for en ung mand, når han skulde på Flakkebjerg ungdomshjem, men det har dog ogsaa hændt, at der er kommet enkelte, som har spurgt, om de kunde blive optaget som elev, for de havde hørt, at eleverne havde det så godt dér.

I gamle dage blev eleverne næsten udelukkende oplært i landbrug for derved at holde dem borte fra bylivets farer og fristelser. Det viste sig imidlertid, at de fleste efter udskrivningen søgte tilbage til byen, og derfor er ungdomshjemmet nu for en stor del blevet til et lærlingehjem for unge mennesker, uden at det derfor har tilsidesat det rent opbyggende arbejde.

Dette ungdomsarbejde har afgørende betydning for mange unge. Den forståelse, det har mødt ude i befolkningen i de sidste åringer, har bidraget til, at det er blevet noget lettere for disse unge at bane sig vej frem til en anerkendt plads i samfundet.

NIELS KARSTENSEN.

THORKILD GRAVLUND

I ANLEDNING AF REERSØ-DIGTERENS 50-AARSDAG,

16. AUGUST 1929.

REERSØ — Thorkild Gravlunds Hjemstavn — er et af Vestsjællands ejendommeligste Steder at gæste. Den har tidligere været en Ø, men er nu gjort landfast ved en Dæmning over det lave Bælt. Midtvejs mellem Asnæs ved Kalundborg og Halskov ved Korsør rager Reersø langt ud i Bæltet og ses med sine ret høje Klinter mod Fyns- og Asnæssiden viden om. Beliggende langt fra den alfare Vej har baade Halvøen og dens Beboere bevaret det gammeldags Præg og de gamle Skikke. Reersø er endnu helt den afsidesliggende Ø. Der er en udmærket gammel Kro derovre, hvor man spiser Aal, der er tilberedt som ingen andre Steder i Landet, og hvor Krokonen staar i Vinduet og vinker venligt til Gæsterne, naar de svinger ud af Gaarden. Kromanden ser man ikke meget til. Han driver sin Mark. Men Konen er ogsaa god nok og giver een al den Besked, man ønsker. Om Byen, man skal se, om Havnen, hvor man køber Fisk, frisk fra Havs, og om Museet, som Gravlund har oprettet. Hvor Gravlund bor osv. osv. Hun beretter alt med Glæde og Stolthed.

Og begiver man sig saa derefter rundt for selv at se, møder man en Rigdom, baade af ejendommelig Natur og gammelpræget Kultur. Øens Beboere — de kalder den stadig Øen — bor samlet i Reersø By. Kun een har forvildet sig og er bleven Udflytter. Og fra gammel Tid har Gaardene endnu Jord 5—7 eller 9 forskellige Steder. Ja, der paa-staaes, at én Gaard har Jord 21 Steder rundt paa Øen. Derfor finder man, naar fratages Byvejen, kun Markveje.

Traver man en Foraarsdag ud ad én af disse i Retning ad Klinten over mod Fynssiden, standser man forundret over en dyb, klangfuld Lyd, der kommer fra et Mosehul. Det er Klokkefrøens ejendommelige ensartede Tone, der paa det ensomme Sted virker som en Rest fra Fortiden. Saa standser man ved en Stendysse. Øen har 15 Oldtidsgrave. Og endelig naar man ud til de ensomt liggende stejle Lerklinter paa Øens Vestside. Heroppe fra har man en bedaarende Udsigt over Bæltet mod Fyn. Og hvor er her ensomt og stille.

— Reersø By er delt i to Dele. Den ny Fiskerby med grundmurede, teglhængte Huse og en Havn fyldt med Motorbaade. Skal man købe Fisk, maa man derned om Morgen, naar de mange Kuttere kommer ind med deres Fangst ude fra Bæltet. Det er vel nok et stolt Syn, naar de kommer tøffende ind paa Rad med passende Mellemrum — kommer med Aalen, som Krokonen lægger paa Stegepanden. Og saa den gamle Bondeby, der er forbunden med Fiskerbyen ved Vejen, men ellers samler sig oppe omkring Kroen og den nybyggede lille Kirke. — Her ligger Gaarde og Huse saa tæt — hvidkalkede og straatækte — at Tagene naar omtrent helt sammen. De er velbevarede de fleste af dem fra den gamle Tid og kønt holdte. Med smaa Vinduer og Døre. Rendestenen midt ned gennem Gaarden og ud ad Porten. Nogle Steder den aabne Brønd med Brøndvippen. — Endelig glemmer man ikke at se det lille Museum, Gravlund har faaet samlet og indrettet i det gamle 400-aarige Hus. Nøglekonen fortæller paa sit kønne, lidt syngende Reersømaal om den gamle Dragkiste derinde, der er til at slaa ned som Seng, hvor hun og hendes Søskende laa om Natten alle tre, til de skulde ud at tjene.

Og sidst maa man besøge Forfatteren. Thorkild Gravlund bor i Udkanten af Byen i sin Ejendom „Sandhagen“, der har Navn efter den gamle Bymark, Huset ligger paa. Det er ikke opført af Haandværkere fra Stationsbyen Gørlev. Nej, nej! Det gik for sig paa gammeldags Manér ved hjemlige Kræfter. En Fisker murede, en Smed tømrede, og Gravlund selv var Haandlanger. Det blev bygget i 1903.

Thorkild Gravlunds Slægt er en Blanding af Sjællændere og Jyder og af Skolelærere og Bønder. Hans Far var Skoleholder paa Reersø, og her blev han født den 16. August 1879. Men det oprindelige i Slægten var Bonden, og ham er det, Gravlund er vendt tilbage til i Livssyn. Han gjorde nok Forsøg paa at fortsætte Slægten som Lærer. Kom paa Jonstrup Seminarium, hvor ogsaa Faderen havde været. Men det gik ikke. Heller ikke paa Seminariet i Ribe. Det laa slet ikke for ham at sprede sig over de mange Fag. Langt mere at samle sig om ét grundigt Studium. Det er karakteristisk, at han i Ribe anvender sin Studietid til at afskrive Inskriptionerne paa de gamle Ligsten i Byen og lader Seminarium være Seminarium. Endelig: En Lærer skal stadig yde. Gravlund havde langt mere Lyst til at modtage. Ikke alene samle sig om et Studium. Men ligefrem til at gaa omkring og høre paa og tale med Bysens Folk.

Hvad han skulde blive til, vidste han ikke. Kun saa meget: Ikke Lærer. Og saa gik han ud i Verden. Først til Fods, Jylland igennem. Saa fra Skagen langs Vestjyllands Klitter til Fanø. Saa fra København til Reersø. Og overalt snakkede han løs med Folk, han traf paa, lærte dem at kende og begyndte at lægge Mærke til Folkeejendommelighederne i de forskellige Egne.

Naar han saa havde været ude paa lange Ture, gjorde det godt at komme hjem til Øen igen og se til Fiskerne. „Jeg tog med Fiskerne ud og drog Aalevaad,” skriver han, „og halede Sildegarn og nød Livet i den trange Kahyt paa de vaade Veje.”

Et Sted skriver Gravlund om sin Barndom: „Jeg er fostret i Frihed paa Stranden, paa udyrkede Strandmarker og mellem Kærene, ensomt dyrkende mine egne Forestillinger.” Saaledes udviklede han sig ogsaa i Frihed i sin Ungdom paa sin egen Maade. Noget af alt det, han samlede ind, maatte dog omsættes, saa han kunde tjene lidt til sit Op- hold. Saa gav han sig til at skrive Avisartikler om Køkkenmøddinger, om Oldtidsminder og Sagn fra de hjemlige Egne. De fleste af hans første Artikler blev optaget i „Sorø Amtstidende”.

Stendysserne paa Reersø havde gjort Oldtidskundskab til hans kæreste Syssel, men én Vinter, da han samlede ind paa Biblioteker i København, „faldt en Bog ham i Hænde,” skriver Sagnforskeren Hans Ellekilde, „som vendte hans Hu fra Oldsager til levende Mennesker. Det var Rousseaus Bekendelser, der rev ham med ved deres hensynsløse Ærlighed og geniale Oprindelighed. Paa Indtrykket af dette Værk blev han Forfatter og skrev sin første Bog.”

Denne Bog var „Øen”, der udkom i 1903, og hvori Gravlund skildrer Øens Fiskere, gammeldags Folk, der ikke har store Oplevelser, men ægte og dybe Følelser for Hjemstavnen. De er bundet til Øen, og Bogen er et stærkt Vidnesbyrd om deres Troskab mod Hjemstavnen.

1903 er paa andre Maader et betydningsfuldt Aar for Thorkild Gravlund. Da var det, han byggede sit Hus „Sandhagen”, og han giftede sig med Helga Thastum, en Lærerdatter fra Krstrup ved Randers. Han blev fast Bosidder paa Reersø.

To Aar senere kom den sjællandske Fortælling „I gamle Essinge By”, hvor han skildrer Forholdet mellem den gamle Landsby (Reersø) og den ny Stationsby (Gørlev). Her mødes den gamle Bondekultur og den „moderne”, som vi kender den fra Stationsbyerne, og man tager ikke Fejl af, paa hvilken Side Gravlunds Sympati, ja Kærlighed er.

Man lægger allerede Mærke til i disse Bøger, hvad senere bekræftes Gang paa Gang i Gravlunds Forfatterskab, at han har en ualmindelig Evne til at iagttage og skildre Mennesker enkeltvis. Til at gengive enkelte Træk, hvorimod Kompositionen, Samlingen, Samspillet i hans Romaner er svagere. Endelig er Gravlunds Bøger paa en vis Maade stilfærdige. Nogle siger, de mangler Spænding. Der er sagt, at Sjællænderen Gravlund skildrer Samspillet mellem Mennesker, mens Jyden Jakob Knudsen skildrer Kampen mellem de onde og de gode. Sikkert er det, at Gravlund har en underlig Evne til at finde noget tiltalende hos sine Mennesker.

Thorkild Gravlunds største og vel betydeligste Hjemstavnsroman er „Sognet”. (Først i tre Bind, nu samlet i et.) Det er den første betydelige sjællandske Hjemstavnskil-

dring. Her er ogsaa mange ypperlige Personskildringer, og Samspillet lykkes i denne Roman, fordi Menneskene der alle er saa stærkt bestemte af det fælles, det oprindelige, af Tradition og Vedtægt. De kan kun bygge og udrette noget paa den gamle Grund.

Men før en Iagttager som Thorkild Gravlund ventede ogsaa en rig Arbejdsmark udenfor Sognets Grænser. 1905 oprettedes „Dansk Folkemindesamling” med Prof. Axel Olrik som Leder. Her blev der i høj Grad Brug for Gravlund. Fra mange Samlerrejser, som han drog ud paa, sendte han Foreningen Masser af Optegnelser. I 1911 udsendte den hans store Bog „Dansk Folkekarakter”. Sjællændere og Jyder. Om denne Bog skriver Folkemindesamleren Anders Uhrskov: „Gravlund klarer i dette Arbejde skarpt Forskellen paa Sjællændere og Jyder. Jyden ejer en stærk Naturfølelse og en dyb Religiøsitet, han vender Blikket indad og grubler. Sjællænderen ser sig omkring og træffer andre Mennesker. Han faar derved en stærkere Evne til at iagttage og karakterisere. Jyden bliver ensom. Sjællænderen søger Samfund med andre. Sagt i Hast: Jyden glori indad. Sjællænderen udad.”

Saa er der i Aarene siden kommen adskillige Bøger fra Gravlunds Haand. Nogle fra Forskeren og flere fra Digteren. Naar man tænker paa den betydelige Roman i Fjor „Ved Verdens Ende”, spørger man uvilkaarligt: Er Reersø dog uuddømmelig? Er ikke snart Vejene ransagede, Dysserne endevendt, og alle underlige gamle Skikkelser som Sossesse og Hytte-Niels omdigtede? For Gravlunds Romandigtning er der nemlig ej Verden uden for Reersø. — Jo! Men Sagen er, at Gravlund har uddybet den lille ukendte Ø i Riget til at være hele det gamle Danmark. Dog kun Danmark i Fortid og det i Nutiden, som lyder Fortids Lov. Men deraf kommer det, at der er nok at øse af.

Til Fremtidens Danmark er der derimod ikke Plads i Thorkild Gravlunds Digtning. For Gravlund er Reersø og gamle Danmark nok. Og ligesom vi gæster Øen for at møde den gamle Tid, læser vi hans Bøger for at mødes med det oprindelige og Troskaben mod Rod og Hjemstavn. Skal vi

i Forbindelse med det Danmark, der bærer Fremtiden i sit Skød, maa vi vende os til andre Digtere.

Det er sikkert talt lige ud af Gravlunds Hjerte, naar han skriver: „Øboen — om han end svigter Guds og alle Landets Love, Øen bliver han tro. Den er ham en kærlig Trøster, hos hvem han kan kaste sine skuffede Haab og læge sine Hjertesaar. — En Andagt over hele hans Liv!”

THORVALD LAURSEN.

VERDENSKONGRESSEN I CAMBRIDGE FOR FOLKEOPLYSNING DEN 22.—29. AUGUST 1929

DET vrimler i vore Dage med internationale Kongresser, hver Gren af Videnskaben, hvert Omraade inden for det praktiske Liv har haft ikke blot een, men mange Kongresser. Arbejdet for Folkeoplysning er nu ogsaa kommet med, idet den første Verdenskongres for dette Arbejde i Aar blev afholdt i Cambridge, Englands gamle Universitetsby, Konkurrenten til Oxford.

Der er maaske dem, der vil se tvivlende paa Nyttens af at deltage i en international Kongres om et Emne af den Slags. En Sporvejskongres eller en Lægekongres, det er en anden Sag, der kan man vende hjem med bestemte synlige Resultater, men Folkeoplysning? Er der noget, der maa være nationalt præget, tilpasset efter hvert Folks Karakter og Behov, saa er det da dette Arbejde. Ja, ganske vist vender en Højskolelærer ikke hjem fra denne Kongres med bestemte Resultater og nye Ledetraade for sit Arbejde, men jeg vil paastaa, at om han bare vender hjem med en fornyet og forstærket Forvisning om sit Arbejdes nationale Særpræg og Værdi, saa er det ogsaa et betydningsfuldt Udbytte. Men der var mere at hente derovre end dette. Sagen er jo, at efter Verdenskrigen er Verdens Folkeslag i en forbavsende Grad blevet ensrettede; den Kultur, Maskinernes Tidsalder har skabt — eller om man vil: Mangel paa Kultur, er enspræget, hvor man saa vender sig hen. Teknikkens vældige Hjul hvirvler stadig stærkere hen over alle Jordens Folk, og

Oplevelserne og Erfaringerne af dens Virkning paa Menneskelivet, socialt, moralsk og religiøst, er de samme allevegne. Derfor er det, at Folkeoplysningsarbejdets Mænd kan mødes, tale med hinanden og udveksle Tanker og Idéer. En anden Ting er saa, at disse Tanker og Idéer selvfølgelig bagefter skal vejes og passes ind i det nationale System, Folkeoplysning altid maa være, om den skal have Kraft. —

Møderne holdtes i Universitetets store Foredragssal. Vi var mellem 4- og 500 Deltagere fra 46 forskellige Nationer, saa der var ikke mange Omraader af Jordkloden, der ikke var repræsenteret. Jeg indrømmer, det var med en mærkelig Følelse, jeg tog Plads mellem alle disse Mennesker og noget tvivlende om, hvad Udbytte der kunde være at hente her. Jeg opdagede imidlertid snart, at bare det at sidde og se paa alle disse Typer, det var noget, man kunde lære af. Og hvor var det mærkeligt midt imellem alle disse fremmede Mennesker pludselig at blive slaet paa Skulderen og høre: „Danske Venner! Jeg taler ogsaa Dansk.” Det var den schweiziske Højskolemand Warthenweiler, der er velkendt herhjemme. Og minsandten om der saa ikke kommer en Højskoleforstander fra Galizien og taler med paa Dansk. Han hed Seefeldt og fortalte, at hans Skole blev kaldt „Lille Vallekilde”, fordi han havde gaaet i Lære der. Ja, man følte sig snart hjemme. Allerede i en af de første Taler blev Grundtvigs Navn nævnet, og Forsamlingen brød ud i stort Bifald baade med Klappen og Trampen. Det er en engelsk Skik, dette at Tilhørerne, selv midt under et Foredrag, viser deres Bifald ved at klappe og trampe og raabe. Højest mærkeligt og ret anstrengende, hvis man — som det jo kan hænde — er lidt træt og gerne vil nøjes med at lade som om man hører efter. En anden Ting er, at man jo paa denne Maade straks er klar over, om Tilhørerne er med, og hvor Sympatierne ligger. Og om Grundtvig, Kold og den danske Folkehøjskole var der ingen Tvivl i den Henseende. Hver Gang, de blev nævnet, kom Hænderne og Fødderne i Gang.

Nu maa man ikke tro, at vort danske Arbejde og dets Grundlæggere var Hovedemne derovre. Langtfra. Der var vel endog mange, der ikke kendte mere til det end lige

Navnene. Og rigtig kendt med Grundtvigs Tanker og deres praktiske Udførelse var sikkert kun faa. Det er i den Henseende karakteristisk, at i en nylig udkommen Haandbog med Beretninger fra Oplysningsarbejdet Jorden over er Grundtvig nævnet adskillige Gange, men kun stavet rigtigt een Gang, nemlig i den danske Beretning. — Men det er jo allerede meget, at han er kendt og anset, godt paa Vej til Verdensberømmelse, og det er unægtelig ejendommeligt at blive spurgt til Raads af en Inder, der var ansat i den indiske Regering, men nu agtede at begynde en Højskole og gerne vilde høre, hvordan jeg vilde lægge Skoleplanen, hvis jeg skulde begynde i et Land, hvor de allerfleste hverken kunde læse eller skrive. Han havde baade hørt og læst om denne vidunderlige Skoleform, vi havde, og om dens endnu vidunderligere Resultater. Jeg følte mig i nogen Grad lille og flov, og det gjorde jeg egentlig hver Gang en Udlænding gav sig til at forsikre mig om sin Beundring for Højskolen. For jeg havde en Fornemmelse af, at det var et temmelig uvirkeligt Idealbillede, de havde dannet sig af den, og at vi ikke stod Maal med det. Og et Par Gange følte jeg mig tilskyndet til at sige det og fortælle, at vi ingenlunde følte os som hvilende paa Laurbær, men tværtimod havde mange Vanskeligheder og Problemer, blandt andre dem, der fulgte af, at det nu var tredie Slægtled, der mødtes paa Højskolen som Lærere og Elever. Men selvfølgelig gør disse Vanskeligheder ikke Højskolens grundlæggende Idé ringere, og den blev klart og skarpt tegnet af Højskoleforstander Vedel, Krabbesholm, i et kort Foredrag, der desværre først kom, efter at vi havde siddet i næsten tre Timer og hørt paa Foredrag og Beretninger; men den lille Flok, der havde holdt ud, fulgte interesseret med, og der var stort Bifald, da Vedel sluttede med at fortælle om nogle Udlændinge, der ved et Besøg paa en dansk Højskole havde spurgt om, hvordan vi dog kunde tænke os, at vi paa 3 eller 5 Maaneder kunde gøre Oplysningsarbejde for unge Mennesker færdigt. Forstanderens Svar lød: „Vi gør ikke nogetsomhelst færdigt her, vi prøver blot at sætte noget i Gang.”

Den brogede Række af Foredrag, Taler og Forhandlinger, som Programmet bød paa, og som var lige ved at tage Modet fra en med det samme, gled efterhaanden til ens store Overraskelse sammen i to Hovedemner, vidtspændende ganske vist, men klare og enkle. Det ene var „*Principper og Metoder for Folkeoplysning*” og de Spørgsmaal og Problemer, der kunde knytte sig dertil. Det andet var det i alle Lande brændende Spørgsmaal: „*Industriarbejderen og Folkeoplysning*”. I Tilknytning til disse Emner var der saa arrangeret Sektionsmøder og Gruppemøder, hvor Mødedeltagerne fik Lejlighed til at dele sig efter Særinteresser og forhandle om specielle Synspunkter og Opgaver. I lignende Grupper diskuteredes Kvindespørgsmaalene, Bøgers Anskaffelse og Anvendelse i Folkeoplysning, Radioen som Middel for Folkeoplysning, Arbejdet blandt Søfolk, Arbejdet for at lære Folk at læse og skrive, og endelig Forældreoplysning.

De to første Dage arbejdedes der med det første Hovedemne „*Folkeoplysningens Principper og Metoder*”. Der var en Hovedtaler hver Dag og saa en lang Række korte Foredrag, der formede sig som en Slags Beretninger fra de forskellige Lande. Man fik her et levende Indtryk af, hvor forskelligt Arbejdet er taget op i de forskellige Lande, og hvor forskellige Problemerne og Vanskelighederne er. Naar man f. Eks. det ene Øjeblik hørte, at i Polen ca. $\frac{1}{3}$ af Befolkningen og i Indien mere end $\frac{9}{10}$ ikke kunde læse eller skrive, og at en af Hovedopgaverne laa her, og saa i det næste Øjeblik fik at vide, at Hovedvanskeligheden i Schweiz var den, at Folket var for *godt* oplyst, Realskoleuddannelsen truede med at kvæle al Interesse for virkelig Folkeoplysning, ja, saa syntes det unægtelig lige straks lidt vanskeligt at finde Fælleslinjer for Arbejdet. Men det varede alligevel ikke længe, inden man fandt dem.

Det var forbavsende at se, i hvor høj Grad Arbejdet for Folkeoplysning i en Mængde Lande var taget op — ikke blot af universitetsuddannede Folk — men af Universiteterne selv. Det foregik paa meget forskellig Vis, Foredragsrækker, Studiekredse eller som det er almindeligt i England: Klasser under Ledelse af en Universitetslærer eller universitetsud-

dannet Mand; disse Klasser udvælger i Samraad med en Universitetskomité et Emne og en Lærer, og saa tages der fat paa Arbejdet, der kan fortsættes i indtil 3 Aar med ugentlige Timer, hvor Emnet gennemgaaes i Foredrag og Diskussioner, og ved skriftlige Afhandlinger, som Eleverne forpligter sig til at aflevere. I England har man gode Erfaringer for denne Slags Arbejde, men ellers lød der fra flere Sider Klager over, at Universitetsfolkene ikke forstod at tale jævnt og forstaaeligt, eller ogsaa, at de talte saa „jævnt“, at det blev til det bare populærvidenskabelige Snak. I begge Tilfælde altsaa saaledes, at Eleverne ingen Udbytte kunde faa ud af det. Efterhaanden som Arbejdet havde givet Erfaringer rundtom, var det tydeligt, at man var blevet klar over, at Opgaven ikke var at dyngte Kundskaber op, proppe Folk med Viden om det og det, men at det gjaldt om at gaa langt dybere ned til den svære Opgave at hjælpe Mennesker til at udvikle Personligheden, Karakteren — eller som vi vilde sige: til at blive *vaagne* Mennesker. Atter og atter blev det fremhævet af Mødets Ordførere, at et oplyst Menneske ikke er ensbetydende med et kundskabsrigt Menneske.

I et fint og klart indledende Foredrag kom Biskoppen af Plymouth, *Masterman*, ind herpaa og sagde: „Der er oplyste Mennesker i alle Klasser, for et oplyst Menneske er et Menneske, der véd, at er han hørt op med at lære noget, da er han hørt op med at leve“. Der var en Fristelse til at bruge Oplysning — ikke til at udvikle Personlighed, men til at bibringe bestemte Anskuelser og Meninger. Men den Form for Oplysning havde hverken Værdi for Hjerne eller Hjerte.

I samme Retning gik en kort Tale, Inderen, Professor *Yusuf Ali* sent paa Aftenen fik Lejlighed til at fremføre. Et Menneske uden Kundskaber kunde være et særdeles vel oplyst Menneske, fordi det er de Problemer, som Livet selv rejser for hver af os, som det drejer sig om at kunne løse. Den indiske Kvinde har en vigtig Plads i den nationale Bevægelse, og han haabede, den maatte blive endnu større, fordi „Kvinder har en egen Evne til at trænge til Bunds i Spørgsmaalene og Sagerne uden anstrengende Studeren, ja uden

nogen Kundskaber, blot i Kraft af deres Hjerter, deres ægte Oplysning.”

Næste Dags Hovedtaler var Hamborgprofessoren *W. Flitner*, der i sit klare og grundige Foredrag belyste de samme Tanker og Problemer udfra Efterkrigstidens ændrede Forhold og Anskuelser. Siden Krigen, sagde han, var vi kommet til at betragte alle Slagordene „Kundskab er Magt” og lignende med dyb Mistro. Det var ikke en Almendannelse, der i Virkeligheden kun kunde blive tilsyneladende, man skulde tilsigte, men det, det gjaldt om, var at opdrage og oplære Menneskene til hver paa sit Omraade at møde de Opgaver, Livet stillede ham. Maalet var at faa hvert Menneske til at overtage sit Medansvar for andre Mennesker, uden at det af Oplysningsarbejdet blev revet ud af sin Livskreds, sin Tankekreds. Hver skulde udfylde sin Livskreds helt. Et Oplysningsarbejde, der havde dette Maal, kunde ikke, som man tidligere havde troet, være neutralt. Det maatte være baaret af en personlig Overbevisning. Det tyske Folk er spaltet i fire Livsanskuelser: den protestantiske, den katholske, den socialistiske og den borgerlig-humanistiske. Inden for hver af disse Kredse skal Oplysningsarbejdet gøres til Bunds, kun saaledes vil Enheden naas, ikke ved falsk overfladisk Neutralitet. Det gælder om at bringe de forskellige Parter i Berøring med hinanden, uden at de mister deres Særpræg. Og hvad der gælder Klasserne, gælder ogsaa Nationerne. I Stedet for en letkøbt Stemning paa Idéer, som man alligevel misforstaar ganske i de forskellige Lande, maa man mødes i et *Arbejde*. Her har Folkeoplysningen sin Opgave. Det er en meget sværere, men ogsaa dyberegaaende Vej. —

Det samme Spørgsmaal behandledes om Eftermiddagen i et af Sektionsmøderne af en anden Tysker, Dr. *Wolfgang Pfleiderer* fra Stuttgart Folkehøjskole. Ogsaa han begyndte med at slaa fast, at Oplysning havde Personlighedens fulde Udvikling til Maal. Men hvad er Personlighed? Et Menneske er paa Vej til Personlighed, naar han lever et Liv, der er modtageligt for Indhold. Den, der kun lever for at faa Føden og andre materielle Fornødenheder, er ikke paa Vej til Personlighed.

Paa tre Omraader har Mennesket Mulighed for at fylde sit Liv med Indhold, men paa alle tre gaar Tendensen i den moderne Tid i modsat Retning:

1. *Arbejdet*. Mennesket skal staa i en Vædekamp, hvor han har Følelsen af, at der er noget bestemt, han kan gøre bedre end andre. Arbejde skal være et Kald. Der skal være som en hellig Følelse derved. I vor Tid ser vi med Forfærdelse, at Arbejdet mere og mere mister sit Indhold. Og det gælder ikke blot Industriarbejdet, men ogsaa det saakaldte højere Arbejde. Hvorledes er dette sket? Det skyldes dels den kapitalistiske Produktion, Jagten efter Penge gør Arbejdet indholdsløst, men dels ogsaa den Omstændighed, at det religiøse Grundlag for Arbejdet er brudt sammen i alle Lande, mere og mere mister Religionen sit Hold i Mennesker og sin Betydning for deres Arbejde og Virken.

2. *Familielivet*. Dette faar Indhold dér, hvor Manden er klar over, at han sammen med Kvinden er mere, end naar han er alene. Det samme gælder for Kvinden. Paa sexuel Liv alene kan der ikke bygges Familieliv. Men hvor det rette Familieliv findes, dér faar Børnene ikke blot Føde og Klæder, men sand Opdragelse.

Ogsaa her er der sket Sammenbrud i vor Tid. Ægteskabet var noget helligt; i vide Kredse er dette ikke Tilfældet længere. Ogsaa her gælder Sammenbruddet ikke blot Arbejderkredse, men ogsaa de højere Klasser.

3. *Samfundsliv*. Et Liv i Tjeneste for Fællesskabet skal Samfundsliv være. Det lader sig kun gøre ved, at Menneskene kommer i personligt Forhold til hinanden, og det mangler vi i vor Tid i forfærdelig Grad. Vi gaar med Masker allesammen. Hver med sin Etiket, hver i sin Baas, politisk, socialt eller religiøst. Har man set Etiketten, Tak, saa har man nok og vil ikke vide mere.

Det er for paany at skabe Indhold i Livet paa disse tre Omraader, at vi arbejder for Folkeoplysning. —

Ved Diskussionen efter dette Foredrag kom som ved flere andre Lejligheder den interessante Forskel frem, som der er mellem Tyskernes og Englændernes Maade at diskutere paa. Tyskerne gaar til Bunds til Principperne og kan

ofte blive hængende i den rene Theoretiseringen, Englænderne træder frem og fortæller, hvad de har lavet, hvordan de har søgt at løse Opgaverne, og hvilke Erfaringer de har gjort.

Mr. *Redfern*, der repræsenterede den store engelske Andelsbevægelse, talte om, hvordan Mennesker igennem Arbejdet for fælles Bedste opdroges til et virkeligt Samfundsliv. I Brugsforeningerne har Tusinder af Mennesker haft et saadant opdragende Arbejde med hinanden. Men den opdragende Side af Arbejdet er blevet forringet ved den vældige Vækst, Sammenslutningerne har haft. Det amatøragtige er gaaet mere og mere bort. For at bøde paa dette har saa Foreningerne taget Oplysningsarbejdet op, som ved Sommerkursus og lignende søger at vække den Samfundsand, som er nødvendig baade for Bevægelsen og for hele Folkelivet. —

Efter Søndagen, der havde været optaget af Sektionsmøder for dem, der ikke lod sig friste af det ovenud gode Vejr til at lade Møde være Møde og saa i Stedet tage en Sejltur ned ad Floden, samledes man igen til Forhandling om det andet Hovedemne: *Industriarbejderen og Folkeoplysning*.

Dr. *Richard Sandler*, Formand for Arbejdernes Oplysningsforbund i Sverrig, begyndte med at sige, at naar man maatte behandle Arbejdernes Oplysning særskilt fra andet Oplysningsarbejde, skyldtes det den brudte Harmoni mellem Byarbejderen og Naturen. Skæbnesvangre Følger havde det ogsaa haft, at Arbejderen havde mistet Bondens og Haandværkerens Traditioner. Der var skaaret mange Rødder over, og det tog Tid at bøde paa det. *Sandler* troede imidlertid ikke paa de Profetier om en ny Himmel og en ny Jord, der ofte havde lydt fra de store Arbejderførere. Det, det gælder om, sagde han, er at gøre Arbejderen til en levende Del af den kulturelle Verden, han lever i.

Men for at han levende skal kunne tilegne sig den Kulturverden, bør han studere i Frihed, ikke efter en Pegepind, studere alle Omraader af Tilværelsen, især naturligvis de Omraader, der har Forbindelse med hans eget Liv. Frugten af Oplysningsarbejdet for Arbejderen maa som for andre

blive Menneskelighed, og det naas ikke ved Opdragelse til Klassekamp. —

Medens Dr. Sandler's Foredrag nærmest var en Gentagelse af gode, gamle Sandheder, var det for Alvor en ny Verden, man rykkede ind i, da Mr. *Spencer Miller*, Sekretær i Amerikas Bureau for Arbejderoplysning, traadte op paa Talerstolen.

Det var blot nogle faa Kendsgerninger, han vilde gøre opmærksom paa, Kendsgerninger, vi ikke kom uden om, hvis vi talte om Oplysningsarbejde blandt Industrierbejdere af i Dag.

Det er Industrialismen, der er det mest fremtrædende Karaktertræk i Vesterledens Civilisation. Det er en uomstødelig Kendsgerning, at det er Videnskaben og Teknikken, der behersker den moderne Civilisation. Og dette Herredømme har ikke kulmineret, tværtimod ser det ud til, at Teknikken netop nu skal til at vinde ny, aldrig anede Triumfer. Sagen er, at de enkeltstaaende Opfinders Tid er forbi. Mennesket har i vor Tid opdaget selve Metoden til at gøre Opfindelser. Man kan gaa ganske systematisk til Værks, Skridt for Skridt.

Udstyret med disse Opfinderevner er Verdens Teknikere og Videnskabsmænd nu i Færd med at gaa hele Produktionssystemet efter, overalt indsættende nye tids- og arbejdsbesparende Maskiner. Følgerne heraf vil blive saa enorme, at vi roligt kan sige, at vi staar overfor intet mindre end en ny industriel Revolution, der maaske endog vil stille den gamle i Skyggen.

Den tekniske Rationalisering, som man kalder denne Proces, medfører i første Omgang en forfærdelig Arbejdsløshed og dernæst en uhyre Overproduktion, hvis ikke særlige Forholdsregler tages. Hvis vi i Amerika lader vore Staalværker arbejde paa fuld Kraft, saa vil vi have tilfredsstillet et helt Aars Behov i Løbet af kun 6 Maaneder. Hvis Tekstilfabrikkerne gaar for fuld Kraft, behøver de kun 27 Uger for at producere, hvad der kan afsættes paa et Aar. Og paa samme Maade er det over det hele.

Følgen af denne Udvikling har, foruden Arbejdsløshed

for manges Vedkommende, været en kolossal Vækst af Fritiden. Mange Fabrikker gaar paa indskrænket Arbejdstid, adskillige har indført en 5 Dages Arbejdsuge ligesom Fords Fabrikker, og flere og flere følger efter.

Naar dertil kommer, at den nye Teknik i stadig højere Grad afskaffer og overflødiggør den faglærte Arbejdskraft, saa forstaar man, at Oplysningsarbejdet i Amerika mere beskæftiger sig med den nuværende og den kommende Situation, idet det søger at vække til Forstaaelse af den, end det arbejder med enkelte specielle Fag og Emner. Forskellige Konferencer har været arrangeret, hvor tekniske og økonomiske Fagkyndige har mødtes med Arbejdere for at diskutere den nye Situation. I Modsætning til tidligere staar de ledende blandt Arbejderne forstaaende over for det nye, der er ved at komme, og lægger Kræfterne i for at formidle Overgangene. Betragtningen af Fritid er ved at undergaa en Ændring, fra at have været en Hviletid er den nu ved at blive betragtet som en Lejlighed til gennem Læsning og Studeren at faa ny Interesse for Arbejdet og til i det hele at dygtiggøre sig. Den Kammeratskabsaand, som er et saa fremtrædende Træk hos Arbejderne, søges gennem Oplysningsarbejdet udviklet til en virkelig Samfundsaaand. —

Om Eftermiddagen behandlede samme Emne ved et af Sektionsmøderne. En kort indledende Tale holdtes af den energiske, skarpe Dr. *P. Hermberg*, Professor i Statistik i Jena: Arbejderne er imod den nuværende Samfundsordning paa alle Punkter, politisk, socialt og kulturelt. Derfor er det umuligt at faa dem med ind i et Skolearbejde af den Slags, som vi hidtil har haft. Det eneste, vi kan gøre, er at søge at finde Tilknytningspunkter til de Ønsker og Forhaabninger, Arbejderne har om en ny Samfundsordning.

Derefter fik Professor *Macek*, Prag, Ordet: Maalet for Oplysningsarbejdet skal være at gøre Arbejderen fra en Lønslave til en fri Arbejder. Derfor skal Arbejderne lære den økonomiske, driftsmæssige Baggrund og i det hele tage Systemet for det Arbejde, hvori han nu er et mekanisk Led, men som han skal blive Parthaver i. Endvidere skal han

lære Samfundskundskab og Statslære. Her ligger Maalet og Vejen for Folkeoplysningen.

Den næste Taler var Sekretær *E. S. Cartwright*, England. Han fortalte levende og fængslende om et Forsøg, der var gjort paa at faa fat i de Arbejdsløse. Maalet havde været at søge at hjælpe dem ud af den Følelse af at være overflødige, til ingen Nytte, som knugede og efterhaanden sløvede dem. Det var Folk, det var yderst vanskeligt at faa fat i. Man havde indrettet nogle Snedkerværksteder for dem, men de maatte enkeltvis lokkes derhen, og Ledere og Kammerater maatte arbejde Side om Side med dem ved Høvlebænken for at give dem Indtryk af, at det var et nyttigt og nødvendigt Arbejde og ikke bare et „Nødhjælpsarbejde”. Da det ikke gjaldt om at skaffe Penge til de Arbejdsløse (det vilde ikke kunne blive tilstrækkeligt til at erstatte Understøttelsen), blev de færdige Arbejder skænket til Familier, der trængte til dem. Ogsaa derved øgedes de Arbejdsløses Selvrespekt. Successen forfulgtes med Oprettelse af Skomager-, Skrædder- og forskellige Reparationsværksteder. Og da Arbejdet kun udførtes for de Arbejdsløse selv og andre fattige Familier, generede man ingen med Konkurrence. Arbejdets Resultater havde været glædelige. Dette igen at staa i et Værksted, bruge sine Evner og gøre Nytte havde løftet de Arbejdsløses Sind op af Sløvheden, uddybet deres Kammeratskabsfølelse og jævnt og stilfærdigt sat dem paa Plads i Tilværelsen igen. —

Den Mand, der derefter kom op paa Talerstolen, var Belgieren *Hendrik de Man*, tidligere Forstander for Arbejderhøjskolen i Bruxelles. Sit enestaaende Kendskab til Arbejdere og Arbejderkaar har han nedlagt i de to betydelige Værker „Socialismens Psykologi” og „Kampen for Arbejdsglæde”. Han skulde have talt om Formiddagen som en af Hovedtalerne, men Tiden havde desværre ikke tilladt det. Nu maatte vi nøjes med et Indlæg i en Diskussion.

De Man imødegik først Dr. Hermberg, idet han sagde, at hans Grundsynspunkt var for skarpt. En saadan uoverstigelig Kløft mellem den gamle Kulturverden og det nye Fremtidssamfund vil simpelthen umuliggøre ethvert grundigt

Oplysningsarbejde blandt Arbejdere. Men denne Kløft findes heller ikke, for Verden er en Verden i Udvikling.

Mellem Børneskole og Voksenskole, fortsatte han, er der den meget betydelige Forskel, at Undervisningen i Skolen for voksne er bestemt af Efterspørgsel, det er Eleverne, der bestemmer, hvad de vil undervises i.

Hvad er det saa, de ønsker at lære? Ja, det afhænger af, hvilket Motiv, der driver dem til at søge Oplysning. 1. Der kan være Trang til at faa Kundskaber i den eller den bestemte Retning, fordi vedkommende ønsker at komme frem i Verden, maaske ogsaa fordi han ønsker at hjælpe andre dermed. 2. Trangen til Konversationsleksikon-Viden er overordentlig stærk hos Arbejderne og er karakteristisk for dem, fordi den Slags Viden er blevet brugt som Klassemærke. Naar nu Arbejderen er ude efter den Slags Kundskab, er det ikke fordi den er til nogen som helst Gavn for ham, hverken personligt eller i Klassekampen, men kun, fordi han stræber at slippe fri for sin Mindreværdsfølelse, den trykkende Følelse af at være underlegen, at være ringere. Ofte finder man, at Arbejderne særlig søger til Filosofien, vel nok ud fra en Følelse af, at Nøglen til Forstaaelse af Verden tillige er Nøglen til Herredømmet over den. 3. Endelig er der Trangen til Kundskab, som kan anvendes i Klassekampen. Her gælder det især Uddannelsen af Arbejderførere.

Dr. Hermberg sagde ud fra sit kollektivistiske*) Synspunkt, at Maalet for Folkeoplysning *ikke* skulde være Udvikling af Personligheden. Hertil maa siges, at Personlighed er en hel Del mere end Individualitet. Bourgeois'en, Overklasse mennesket, der holder paa Individualismen, den enkeltes Ret til frit at bestemme for sig selv og handle for sig selv, lever i Virkeligheden et fuldstændigt Masseliv, paa alle Sider begrænset og bundet af, hvad de andre mener og gør. Og det er desværre dette snævre Liv, Arbejderen i sin Kamp for Selvhævdelse stræber hen imod. Men en Kamp for virkelig Selvhævdelse kræver netop Personlighed.

---

*) En Anskuelse, der tilstræber Enhed og Fællesskab baade materielt og aandeligt.

Hvordan skal denne Vanskelighed løses? Hvad er her Folkeoplysningens Opgave? Den bestaar ikke i at give Arbejderne humanistisk Undervisning i akademisk Form, men i at søge at knytte Oplysningen til Arbejdernes eget Arbejde, ikke bare det politiske og det organisationsmæssige, men det i Værkstedet. Opgaven er i Virkeligheden den at udvikle den tekniske Oplysning, saa den bliver en ægte menneskelig Oplysning.

De Man sluttede med at fortælle om nogle Forsøg paa at virkeliggøre dette. Ved nogle Fabrikker var der indrettet en Slags Fabriksstudiekredse, hvor Arbejderne paa et Værksted ugentlig efter endt Arbejde samledes og gav sig til at diskutere og studere, først det rent praktiske daglige Arbejde, dernæst dets Forbindelse med andre Værksteder i Virksomheden. Og som en Sten, der plumper i Vandet og laver Ringe, der breder sig mere og mere, gik Studiekredsens Undersøgelser videre til at se Fabrikens Plads i Erhvervslivet, Forholdet til Samfundet, til internationale Forbindelser, ja, der var ingen Grænser for, hvilke Omraader af Tilværelsen, der kunde komme ind i denne Undersøgelse. Men Udgangspunktet, som man stadig gik ud fra og stadig vendte tilbage til, var hver enkelt Arbejders bestemte Plads og Arbejde paa Værkstedet. Den Folkeoplysning, der dreves her, havde fast Grund under Fødderne. Ad denne Vej vil Arbejderne naa til en Forstaaelse af Verden — ikke fra et Overklassestandpunkt, men fra deres eget. —

Mødet sluttede med, at en Tysker — ikke kedeligt — sprang op og med stor Iver bad os endelig ikke at tro, at vi, der var samlede her paa denne Kongres, kunde udrette noget, der virkelig betød noget for Verdens Fremtid. Der var andre Kræfter, der var langt stærkere. De Forhandlinger, der netop samtidig fandt Sted i Haag mellem Stormagterne, dem var det, der var de afgørende i enhver Henseende. —

Forhandlingen den følgende Dag havde som Emne *Forholdet mellem almenmenneskelig og faglig Oplysning*. Her var det en af de danske Deltagere i Kongressen, der aabnede Forhandlingen. Det var Fuldmægtig i Undervisningsministeriet *Cai Hegermann-Lindencrone*, som har gjort et stort

Arbejde for Dannelsen og Udviklingen af Verdensforbundet for Folkeoplysning. Indholdet af hans korte og klart opbyggede Foredrag var i Hovedtræk følgende: Der er forskellige Maader at knytte almenmenneskelig Oplysning til den faglige Undervisning paa. Man kan til den tekniske eller faglige Undervisning føje Undervisning i de elementære Skolefag, Læsning, Skrivning og Regning. Dette er meget godt, men er jo egentlig noget, man skulde have lært i Børneskolen. I Stedet for kunde man saa føje Undervisning i almenmenneskelige Fag, der for en stor Del var ukendte for Eleverne. Men her er der den Fare, at det kan føre til en overfladisk, spredt Viden. Søger man at undgaa denne Fare ved at gøre Undervisningen systematisk, samle Emnerne efter visse Synspunkter, saa maa man huske paa, at dette mere er en Bekvemmelighed for Læreren, end det er noget Eleverne forstaar og kan faa Gavn af; og det er en Kendsgerning, at der er mere Eventyr ved at finde en Blomst i et Vildnis, end der er ved at blive ført langs en Række Bede og Drivhuse. Den bedste Maade at løse Spørgsmaalet paa, er at uddybe den faglige Undervisning, saa at den derved bliver „almenmenneskelig“. Derved bliver Fagundervisningen en Kanal, hvorigennem Eleverne kan opdage Naturens og Menneskesjælens underfulde Verden. Det er forskelligt for de forskellige, hvilke Fag der her kan føre til Maalet — for Landbrugsleven: Naturhistorie, Geologi, Naturlovene, for Handelseven: Geografi, Socialøkonomi, Lovvæsen, for Husholdningsleven: Fysiologi, Husholdningsøkonomi, Hjemliv osv. Gaaes der til Bunds i disse Fag, kan man komme til Spørgsmaal af den dybeste Betydning for Livet. Saa er der ikke mere Tale om simpel Undervisning, men om virkelig Oplysning, og der er naaet det, at den faglige og den almenmenneskelige Oplysning er indgaaet i en uopløselig Enhed. Om begge Sider af den gælder det, at kun den Oplysning, der er Brug for i Livet, har Værdi. —

Et af de sidste Foredrag holdtes af Amerikaneren *Newton D. Baker*, der var Krigsminister under Verdenskrigen. Der var ualmindelig lydhørt og en mærkelig Fællesstemning, mens han talte om *Folkeoplysning og Freden*. Mange af de

Mænd, der sad og lyttede, havde selv været med i Krigen paa den ene eller den anden Front. Det var ejendommeligt en Dag ved en Havefest, hvor vi sad i Smaagrupper ved Thebordene, saa at høre ved Nabobordet to Mænd sidde og blive gode Venner og føle sig som gamle Kammerater, fordi de opdagede, de havde deltaget i samme Slag og ligget og skudt paa hinanden.

Enhver Regering, sagde Mr. Baker, hviler til syvende og sidst paa det Folk, den regerer, og hvis de Goder, den moderne Civilisation har bragt os, skal blive bevaret og ikke gaa under i en ny Verdenskrig, saa maa Grundlaget være oplyste Folk. Det største Tab, Verdenskrigen medførte, var ikke Tabet af Liv eller al Smerten og Lidelsen, hvor forfærdeligt det end var, men det var det, at Verden mistede Troen paa Menneskets Evne til at bygge noget varigt og sikkert op, noget man kunde stole paa. Verdenskrigen fortæller os ikke blot om dem, der døde, 10 Millioner unge Mænd, men om den Kendsgerning, at Verden i fire Aar holdt op med at tænke paa andet end Krigen; og den Ungdom, som var i Verden paa den Tid, blev med eet forvandlet til gamle Mænd. Ungdommens Gave til den Tid, den lever i, er, at den tror paa, at Verden gaar frem, at den kan blive bedre. En Verden fyldt med gamle Mænd og Kvinder, der aldrig har været unge, har gjort de sidste 10 Aar til noget gaadefuldt, ja noget truende for hele den menneskelige Races Fremtid.

Hvad er da det, som Verdensforbundet for Folkeoplysning er ved at gøre?

Det er ved med eet at gøre os allesammen til Børn igen. Det er i Færd med at lære os, at enten vi er 40 eller 45 eller 50, saa har vi blot at fortsætte, hvor vi slap som Børn. Der er intet Svælg mellem den Tid og os, og hvis vi blot ydmyger os, kan vi bevare vor Ungdom evigt.

Der ligger et haardt og langvarigt Arbejde for os. Meget vil længe vedblive at være hyllet i Skygger og Taager, men hvis vi er tro mod de Principper, som er ført frem her, hvis vi kan fortsætte det Fællesskab, som denne store Kongres har udvist, saa vil den Dag komme, da Kulturens Sol vil straale igennem og faa Verden til at ligge badet i Lys. —

Med Motto fra Goethe: „Der er megen Sandhed, der ikke lader sig bevise”, og fra Victor Hugo: „Jeg elsker alle Mennesker, ogsaa dem, der tænker anderledes end jeg selv” talte Mødets Leder Dr. *Albert Mansbridge* om Verdensforbundets Oprindelse og Udvikling. Det var nogle faa Mænd af de engelsktalende Folk, der var begyndt, og derfor havde det hidtil mest været engelske Idéer, der havde præget det. Men nu skulde de andre Lande have en ligelig Repræsentation. Forbundet skulde være vidtffavnende, ud over hele Verden. Dette Maal havde trods Vanskelighederne udviklet en Enhedsaand i Arbejdet lige fra Begyndelsen. Et Verdenssamarbejde for Folkeoplysning er et af de Idealer, der har indre Kraft. Det er en Enhed af højere Art, der hviler paa den Virkelighed, man udtrykker ved Ordene „Menneske”, „menneskelig” og „Menneskelighed”. Hvert Folk udvikler sine egne Former, men de Kræfter, det paakalder til det Arbejde, er fælles for hele Menneskeheden. Gaverne er forskellige, men det er den samme Aand. —

Den sidste Dag vedtoges saa Forbundets nye Forfatning, hvorefter Ledelsen bestaar af et Raad med Repræsentanter for alle deltagende Nationer og et mindre styrende Udvalg, der bestaar af en Repræsentant for hver af de 7 Omraader, Verden deltes i: den britiske, den amerikanske, den teutoniske (Holland, Belgien, Tyskland, Czekoslovakiet og Østrig), den slaviske, den skandinaviske og senere den latinske (Frankrig, Italien og Spanien) og den orientalske. Den næste Verdenskongres fastsattes til at finde Sted om 3 Aar i Tyskland. Og efter at Deltagerne saa med hinanden i Haanden havde sunget den gamle engelske Broderskabs-sang, drog de hver til sin Part af Verden igen.

ERIK B. NISSEN.

TO TALER VED ELEVMØDER

Her aftrykkes et Par Taler, jeg har holdt ved vort aarlige Elevmøde. Nogle af Aarsskriftets Læsere, men ikke nær alle, har hørt mig holde dem. De er henvendte til tidligere Elever og hører vel derfor ogsaa hjemme i Aarsskriftet, der gaar med Bud til gamle Elever her fra Skolen.

DET VÆSENTLIGE

DER er en Lignelse af Digteren Johannes Jørgensen, som jeg gerne vil begynde med at nævne. Den hedder „Skyggen“.

Det fortælles, at det en Midnatsstund ringede paa Digterens Dør. Han, Digteren, rejste sig fra sin Vin, sine Blomster og sit Blækhuis og gik ud og lukkede op.

Og der ude paa Trappeafsatsen stod en lang, smal, ung Mand med en bred Filthat paa Hovedet.

Og Digteren bød ham ind. Og saa sad han da i Digterens Stue. Paa Bordet stod Vinen, Blomsterne og Blækhuset. Og Digteren skænkede for sin Gæst.

Nu talte den fremmede.

„De er det Menneske paa Jorden, der har været mest for mig,” sagde han til Digteren. „Jeg har læst alle Deres Bøger, om og om igen. Jeg kan hele Sider udenad og hele Digte. Mit virkelige Liv har jeg levet i Dem og med Dem.”

Og den fremmede talte videre: „Aa, De véd ikke,” og hans Stemme steg og blev fastere, „De véd ikke, hvad De gør, naar De sidder her og skriver, og Deres Sjæl svulmer af Vinens og Nattens Magt. De véd ikke, hvor mange Menneskeskæbner De omformer, skaber, ændrer, blot ved en Linje

paa det hvide Papir . . . Husk paa, at vi andre lever, hvad I Digtere skriver . . . vi er, som I danner os. Dette Riges Ungdom gentager som en Skygge eders Digtning. Vi er kyske, naar I er det, usædelige, naar I vil det. De unge Mænd tror og fornægter efter eders Tro og Fornægtelse. De unge Piger er blufærdige eller løsagtige, som de Kvinder er det, I forherliger . . .”

Saadan talte den fremmede, og mere sagde han. Men det vedkommer mig ikke i denne Sammenhæng. Jeg har faaet min Tekst til denne Tale.

Ja, saadan kan en Digtters Værker virke. De kan tegne et Menneskes Livsvej. Tænk f. Eks. paa, hvilken Betydning J. P. Jacobsens Bog: „Niels Lyhne” fik for en stor Kreds af unge. Eller tænk paa, hvad en Bog som Paludan-Müllers „Adam Homo” har haft at betyde for en hel anden Kreds af unge.

Saadan kan en Digtters Bøger virke. Det, de forkynder, leves af Mennesker.

Og nu tør jeg jo slet ikke jævnstille en Lærers Gerning og dens Betydning med en Digtters. Langtfra.

Og dog, nogen, nogen Lighed er der vel mellem en Lærer og en Digter.

Staar der ikke saadan et Sted: Digter er hver den, der i Skole, Tingsal eller Kirke øjner Haabet bag sit Virke.

Ogsaa i en Lærers Ord kan der være Kraft til Efterligning, naar hans Ord bæres af Aanden, han tjener.

Jeg siger intet om, hvordan det Ord, jeg taler, virker. Maaske er mit Ord dødt. Jeg vil ikke diskutere med nogen derom. Men jeg taler om Lærerens, Højskolemandens Ord og Gerning.

Ogsaa jeg har været Højskoleelev, som I har været det. Og jeg véd af Erfaring, at der kan være Magt i Ordet til Efterfølgelse. Jeg husker, at der kunde komme frem i ens Sind en Længsel, saa man gav sig selv det Løfte at leve saadan, som det nu var bleven sagt, det var værd at leve.

Jeg mindes en Aften. Vi havde siddet og lyttet. Hvem der talte kan være lige meget. Hans Navn vil vel ikke blive nævnt i Historien. Men han greb os med sin Tale. Ud fra

et historisk Emne talte han om Livet, som det kan leves og er levet af Mennesker.

Jeg husker godt, at jeg efter Foredraget gik mig en Tur, alene under Stjernerne. Jeg mindes, hvorledes den Aften var frugtbar, at jeg bad om, at det, jeg havde oplevet i Stemningens lyse Øjeblikke, maatte bevares hos mig i mit Hjerte, jeg følte, at jeg havde haft Besøg af gode Magter, og der var noget inde i mig, der bad: Bliv hos mig alle Dage. Og saa gik jeg atter hjem mod Skolen, glad ved at leve.

Saadanne Stunder er frugtbare. Det var jo ikke hver Dag, man oplevede dem. Men de Gange, det skete, gav Glans over alle Dage.

Men kan en Højskolemands Gerning være saa betydningsfuld, saa er det sandelig nødvendigt, at han Gang paa Gang overvejer, om han nu øver sin Gerning paa rette Vis. Derfor maa en Højskolemand ofte spørge sig selv: Hvad er min Opgave, og hvordan løser jeg den?

Lad mig sige det saaledes: Det var i 1855, at Christen Kold mødte en Karl, der hed Rasmus Hansen. Han var nu 30 Aar gammel og havde arbejdet ved Landbruget alle sine Dage, men nu havde han faaet en brændende Lyst til at blive Lærer — og i Forbigaaende sagt, det bliver ikke altid de ringeste Lærere, de, der i en sen Alder tager fat og forbereder sig til Lærergerningen, og man skulde nødtigt ved Lovforanstaltninger gøre det vanskeligt for dem at naa deres Maal. Rasmus Hansen tænkte paa at tage til Hindholm Højskole for at søge Uddannelse. Men Kold sagde ligefrem til ham, at Hindholm var ingenlunde Stedet, han skulde søge hen. Nej, han skulde tage paa hans, paa Kolds Højskole. Og det gjorde han. Og var glad for at være der. Men senere spurgte han Kold, hvorfor han med saa stor Sikkerhed kunde sige, at han skulde komme paa hans Skole.

Da svarede Kold: „Ja, ser De, vi har, som De véd, tre Højskoler, Rødding, Hindholm og saa min. Ja, vi har et Par mere, men de er ikke saa bestemt udprægede. Og ser De, paa Rødding, der er Hovedsagen at uddanne de unge til at tage Kampen op som Danmarkens Forkæmpere mod det

tyske Sprog. Og det kan være meget godt. Og Hindholm, den Skole er oprettet af Bondevennerne, for at de unge kan blive rustede til Kampen mod Herremændene. Og det kan ogsaa være meget godt. Men min Skole er grundlagt for Livet. Den skal danne Kæmper til den altid standende Strid mellem Liv og Død, den Strid, som aldrig ender. Og de to Fjender ad hinanden, Liv og Død, de bor hinanden langt nærmere end Danskere og Tyskere, end Bønder og Herremænd, for de bor i samme Bryst, og der skal Kampen føres. Saadan er min Skole,” sagde Kold, „og derfor skulde De komme her.”

Saaledes talte Kold. Og nu hverken kan eller skal vi søge at efterligne Kold i alt.

Men der ligger stadig et Højskoleprogram i Kolds Ord. Og skulde det ikke være saadan, at der stadig vil være en stor Kreds af unge, der vil unde sig selv en Sommers eller Vinters Ro til at blive styrkede til den Kamp, Kold talte om.

Det Højskoleprogram skulde Højskolen nødig forlade.

Det synes mig, at det nu og da skimtes, at Faren for at det kan ske, er til Stede. Det er slet ikke for lang Tid, de fem og de tre Maaneder til at arbejde med de almindelige Oplysningsfag og saa faa Ro til at blive styrkede til at vælge mellem Livets og Dødens Magter.

Jeg dømmes ikke nogen af mine Kaldsfæller, men jeg kan ikke nægte, at de mange Fagafdelinger, der knyttes til Højskoler, synes mig en Forsyndelse mod Højskolens Idé. Noget, der har sin Plads ude i Omkredsen, skulde nødig rykke ind og blive Hovedsagen. Aandelig Paavirkning kræver Stilhed og Ro. Og hvor Fagafdelingerne kommer med deres mange Krav, der bliver Travlhed. Og det egentlige i Højskolens Gerning maa nøjes med de Hvilestunder, der bliver tilovers fra Fagafdelingerne.

Ogsaa her ved Skolen har vi haft Tilbud fra kyndige Mænd, der ønskede at oprette en Fagafdeling. Og nu véd jeg godt, at der kan føres et Forsvar for Fagafdelinger. Det er gjort ofte. Men jeg sagde nu alligevel Nej. Jeg synes ikke, at fem eller tre Maaneder er for lang Tid til, at det væsentlige i Højskolens Gerning kan faa Ro til at virke.

Kom der en Dag en ung Mand til mig og sagde: Kan jeg blive Elev her paa Skolen til Vinter, og han saa fjøede til: Men jeg vil gerne forberedes til at rejse udenlands, saa vilde jeg svare ham: Du skal være velkommen, min unge Ven. Men vi giver nu ingen særlig Undervisning for dem, der vil rejse udenlands. Vi søger, saa godt vi kan gøre det, det kan være smaat nok, det vi kan magte, det er visselig sandt, men vi søger at hjælpe unge Mennesker til at blive dygtigere, mere glade ved at leve, søger at hjælpe dem, saa godt vi nu kan det, til at faa Kræfter og Sind til at vælge mellem Livets og Dødens Magter. Og hvis du endelig vil rejse udenlands, tror du saa alligevel ikke, at det er en bedre Uddannelse, end om du lærte lidt Engelsk og fik særlig Kendskab til det Lands Geografi, hvortil du har i Sinde at rejse.

Saaledes vilde jeg svare. Fagskolen har sin store Gerning, og Højskolen sin. Men jeg vil ikke bilde Mennesker ind, at man kan gabe over alt i fem Maaneder eller tre. Og Højskolen skulde nødig blive en Karussel, i hvilken man snurrer rundt i Snese af Fag og Interesser, og saa ikke faar Tid og Ro til det væsentlige.

Og det væsentlige, det gives ikke alene i Foredragene. Det skulde gerne gives ogsaa der. Men ikke alene der. Hele Skolens Gerning, alt det, vi oplever med hverandre, kan være med til at styrke os til at tage Kampen op mellem Livets og Dødens Magter. Det er intet Fag paa Skolen, der staar intet derom paa Timeplanen. Og skal ej heller staa der. Hjælpen til at føre Kampen findes overalt i Skolens Gerning, i Foredragssalen, naar vi samles til Morgenandagt, i Timerne, hvor der arbejdes og oplyses, i Gymnastiksalen, hvor Viljen spændes, i vort glade og muntre Samvær, i det Ven-skab, vi slutter med hverandre, i Leg og i Alvor, i det Fællesskab, vi oplever stærkere og stærkere, som Dagene gaar, den Hjælp til at føre Kampen mellem Livets og Dødens Magter den findes overalt i Skolens Gerning.

Og alt dette, Fællesskabet, hvad skal jeg kalde det, Skolens Tone, det er saa det, der giver en Skole Værdi, og det er det, man mindes fra sit Højskoleophold.

Og er det mon ikke ogsaa denne Skolens Tone, der lokker til Elevmøde, saa de unge kommer rejsende langvejsfra, kommer de ikke de mange unge for igen at høre den Tone, de fornam, da de var Elever, den Tone, der vel ogsaa kan lyde i de Taler, der holdes, men ogsaa mærkes i Samværet og i Glæden ved atter at mødes.

Saa lad os være glade for, om vi har oplevet at faa Hjælp til at føre Kampen mellem Livets og Dødens Magter. Det vil være en Velsignelse for os, hvad Gerning vi end faar, om vi skal leve i Danmark eller i det fremmede.

Lad os ønske for hverandre, at vi i denne store Kamp altid maa være at finde paa Livets Side.

Det er sagt mig — jeg er ikke musikalsk — at denne Kamp mellem Livets og Dødens Magter er skildret i Tonernes Sprog i Forspillet til Wagners Opera: „Tannhäuser”. Venus og hendes Møer synger i Venusbjerget for Tannhäuser. Det er fristende, ja sanselige Toner, der lyder. Men ind i dette Brus af Toner lyder en Klang af Alvor. Stærkere og stærkere høres denne Klang, den bliver til en Sang. Det er et Pilegrimskor, der synger. Og saa begynder Kampen mellem Tonerne fra Venusbjerget og Pilegrimskorets Salme. Nu overdøves Salmen, men kun for en Tid. Atter lyder Salmen, mægtigere og mægtigere. Det er som en Kamp mellem det onde og det gode, mellem Livets og Dødens Magter, og til sidst lyder Salmen mægtig og alene.

Det er i Tonernes Sprog en Skildring af den evige Kamp, der staar mellem godt og ondt. I alle Tider og alle Slægter er denne Kamp ført. Ogsaa den Dag i Dag har vi Kampens Kaar.

Lad os ønske for hverandre, at vi altid i denne Kamp maa være med paa Livets Side.

„HANS ER SØLVET, HANS ER GULDET“

Der er mange Slags Højskoler i Danmark. Der er Højskoler, der slutter sig til Indre Mission. Der er vel ogsaa Højskoler, der ikke bygger paa kristelig Grund. Men her — som paa mange andre Skoler — vil vi gerne gøre vør Gerning efter den Oplysning og Vejledning, Grundtvig gav det danske Folk, baade kristeligt og folkeligt.

Og det vil jo saa ikke sige, at vi regner Grundtvig for en Gud, men det vil sige, at vi ved Grundtvigs og hans Disciples Vejledning har fundet os en kristelig og folkelig Livsanskuelse, ud fra hvilken vi virker. Vi nævner ikke Grundtvigs store Navn i Stedet for det største af alle Navne. Men vi véd, at Gud kan drage Mennesker til sig ved Mennesker. Ja, paa mange Maader kan Gud drage Mennesker til sig. En stor Sorg kan hjælpe et Menneske til at komme nærmere til Gud. Og en stor Glæde kan hjælpe Mennesker til det samme. Men Gud kan ogsaa drage Mennesker til sig ved Menneskers Vidnesbyrd, og det er vel den Fremgangsmaade, Gud tiest bruger, Menneskers Vidnesbyrd og Menneskers Færd, som den kan være præget af Livet i Gud. Og saadan har Grundtvig været en Guds Kraft i vort Folk, at han har hjulpet mange til at leve et Aandsliv og ogsaa et Liv i Gud. Det blev sagt ved Grundtvigs Jordefærd, at han blev for mange en Fader i Kristus. Han var ikke Lyset, men han vidnede om Lyset. Han havde faaet sit Hjerte aabnet for Guds Riges Livskilder og førte ved sit Vidnesbyrd Mennesker til disse Livets evige Kildevæld. Og der er Tusinder og atter Tusinder, der takker ham, fordi de gennem ham fik Lys over Guds-Livet og Lys over Menneskelivet.

Det er der mange Vidnesbyrd om. Der er i de sidste Aar udkommen en Række Bøger, der indeholder Minder fra gamle grundtvigske Hjem. Og læser man disse Minder, saa faar man rigtignok et stærkt og levende Indtryk af, hvor mægtigt Grundtvig har virket paa det ældre grundtvigske Slægtled. Det er en Fryd at læse disse Minder, for man faar stadig Vidnesbyrd om, at det har været en Rigdom for mange Mennesker at komme ind i Aandslivets Verden ved den Vejledning, Grundtvig gav.

Og saa ligger det nær at spørge: Hvordan staar det saa til i vore Dage? Kan der skrives saadanne Mindebøger nu? Er der endnu mange, som takker for Vejledning til at møde Gud og faa Lykke til at leve i menneskeligt Aandsliv ved det Vidnesbyrd, der er givet gennem Grundtvig og hans Lær-linge. Er der Fremgang eller Tilbagegang?

For et Par Aar siden har en kendt Præst, der ikke hører til den grundtvigske Retning, men ude fra ser paa den, sagt, at det er saaledes inden for den grundtvigske Lejr, at medens Højskolen staar med Verdensberømmelsens Palmer i sine Hænder, ser man samtidig Menighedsraadsmedlemmer fare rundt i Hurtigtog og i Automobileer for at finde en grundtvigsk Præst til et Sogneembede, uden at det altid lykkes at finde ham.

Er det nu sandt? Gaar det tilbage?

Der er det at sige først, at der før er holdt stor Begravelse over Grundtvigianismen. Der er før holdt kønne Ligtaler. Professor H. N. Clausen skrev for mange Aar siden, for over 60 Aar siden, en Ligtale over den grundtvigske Retning, skrev, at nu kunde Retningen passende overlades til „stille Selvoverlevelse”. Og ogsaa senere er der ringet til Begravelse. Af Provst Koch f. Eks. i hans Bog „Fra Grundtvigianismens og den Indre Missions Tid, 1848—98”. Han hævder her, at den grundtvigske Anskuelse efter Grundtvigs Død nærmest er døende.

Men naar Ligtalen holdes saa tit, saa tager man den ikke saa højtideligt. Og saa siger jeg dog, at det kan godt være, at Grundtvigs kirkelige Gerning er i en Bølgedal, har ringe Dage nu, et og andet tyder derpaa.

Men det har før været ringe Dage. Og de ringe Dage har ogsaa deres Velsignelse. I de ringe Dage kan det begynde at spire, som til sin Tid blomstrer til rige Dage. Grundtvig følte adskillige Gange de ringe Dage, men han tabte ikke Modet.

Han følte de ringe Dage for godt hundrede Aar siden. Han er bekymret for Zion, for Jesu Kristi Kirke. Er det ikke forbi med den? Betyder Kirken noget for Slægten? Saadan

spørger han, men han synger en Haabets og Trøstens Sang, med dejlige profetiske Syner:

Tør end nogen ihukomme
Hjertets søde Morgendrøm,
mindes, trods al Verdens Domme,
Zion med en Taarestrøm!
Mægter nogen end at stemme
Harpen dybt til Orgel-Klang,
vover nogen end at nemme,
end at kvæde Zions Sang!

Og saa svarer han:

Ja, saalænge Hjertet banker
kærlig i en Christen-Barm,
rinder og med Himmeltanker
over Zion Taaren varm,
og saalænge for Guds Throne
høres Seraf-Harpers Klang,
skal i Christi Kirke tone
taareblandet Zions Sang.

Trods alt, siger Grundtvig, skal Zions Sang vedblive at tone. Der er alligevel, selv om det staar ringe til, der er alligevel ingen Magt, der kan standse Zions Sang:

Samler eder tæt om Bjerget,
alle Zions Døtre smaa!
Har end Fjenden Sletten hærget,
Herrens Bjerg han dog lod staa,
blev end Sten paa Sten ej levnet,
Hjørnestenen laa dog fast,
blev urokket og urevnet,
mod den alle Vaaben brast!

Denne Haabets Sang vil vi lytte til: Zions Sang skal vedblive at tone. Og naar Grundtvig trøstig kan synges Haabets Sang, saa er Grunden jo den, at han véd, at hos Gud er alle Rigdomme. Derom synger han i Slutningsverset af det Digt, jeg har nævnet et Par Vers af, idet hans Ord er en Genklang af Profeten Haggais Ord ved Grundlæggelsen af det andet Tempel: „Jeg vil fylde dette Hus med Herlighed, siger Herren Sebaot. Mig hører Sølvbet til, og mig hører

Guldet til. Dette Huses Herlighed skal blive større end den første, siger Herren Sebaot," synger saaledes:

Hans er Sølv, hans er Guldet,
Jord og Himmel, alt er hans,
kun i ham forklares Muldet
med en evig Soleglans.

Ja, de ringe Dage kan blive til rige Dage. Og vi tør vel tro, at Gud fremdeles i den danske Kirke ogsaa har Brug for den Vejledning, Grundtvig har givet, for det Lys, der ved ham er faldet over Daab og Nadver, over Troens Ord, Brug for hans Salmesang, saa der ud af de ringe Dage kan vokse rige Dage, Mennesker til megen Hjælp og Lykke.

Og nu Højskolen. Der er Folk, der er i Modsætning til den Præstemand, jeg nævnede, hævder, at det staa smaat til med Højskolen og dens Virksomhed. De gør opmærksom paa, at Højskolen mange Steder har ringe Tilslutning, og de siger maaske ogsaa, at Foredragsvirksomheden ude i Landet — og den er jo et Barn af Højskolen — er i Tilbagegang. De fortæller videre, at Vidnesbyrdet inden for Højskolens Mure ikke er saa varmt og stærkt som i gamle Dage. De spørger, hvor der i vore Dage er en Ernst Trier, en Jens Nørregaard, en Ludvig Schrøder. Og de kan gøre opmærksom paa, at de unge, der kommer hjem fra Folkehøjskolen, ikke mærkes saa meget som før. I tidligere Tider kunde man ved Foraarstide skønne, at de unge fra Højskolen var kommen hjem, for Salmesangen lød nu højt og betagende i Kirken. De unge, stærke Røster gav den Styrke.

Jeg vil ikke strides med disse Folk om alt dette. Saadan har man altid sagt. For mange kan Nutiden aldrig staa Maal med Fortiden. Man kan drøfte disse Ting i det uendelige uden at naa et Resultat. De hører til de udtømmelige Emner.

Men der er et Spørgsmaal, som jeg meget hellere vil skyde i Forgrunden. Som jeg altid har Lyst til at sætte først, naar der er Tale om Fremgang og Tilbagegang. Det er det personlige Spørgsmaal om Fremgangen eller Tilbagegangen. Om du eller jeg er i Tilbagegang eller Fremgang?

Jeg véd ikke, om jeg har nogen Ejendommelighed som Højskolemand. Men jeg véd, at jeg gennem mit Arbejde søger at virke vejledende og opfordrende i det personlige, søger at pege paa, at det er meget mere Opgaverne i os selv end Opgaverne uden for os, vi skal samles om.

Jeg véd jo godt, at Opgaverne uden for har deres store Betydning. Og aldrig skal jeg da blive træt af at opfordre unge til at tage dygtigt fat og gøre sig smukt gældende i Borgerlivet. Men hellere sigter jeg mod det personlige. Jeg véd godt, at der er meget menneskeligt smukt at lytte til, og jeg véd, at der kan gives os megen Rigdom i Arbejdets Verden, i Poesiens og Kunstens Verden, i Kærlighedens og Ven-skabets Verden. Og alt dette er værd at søge, og at det kan give Mennesker Lykke. Men jeg véd ogsaa, at der er noget, der er større.

I et Digt om Apostelen Peter staar der disse Linjer:

Der sad en Fisker saa tankefuld
og lytted til Herrens Tale,
saa klang i Øret ej Sølv, ej Guld,
ej Sangen fra Havfrusale,
paa Fiskerkvasen Vorherre sad,
og Folk i Mængde som Blomst og Blad,
de lytted i Land til Ordet.

Her er jo Sølv og Guld brugt i en anden Betydning end i det Digt af Grundtvig, jeg nævnede før.

Sølv og Guld, det er alt det dejlige, som denne Verden har at give os. Og Talen om det har Peter lyttet til. Og han har ogsaa forstaaet, at denne Verdens dejlige Ting førte en stærk Tale, og at Verdens Glæde nok kunde give Lykke til et Menneskesind. Han foragter slet ikke alt dette. Og han har lyttet til Sangen fra Havfrusale, de fristende og daarende Røster, og han har formummet, at de Røster var stærke. Men nu, nu lytted han til Herrens Tale, og som den lød i Styrke, lød ingen anden Tale.

Gid vi maatte opleve dette: at lytte til den Tale, og gid Skolen her maa kunne hjælpe en og anden til at faa Ørerne bedre opladte for den Tale, saa vi lytter og kommer til at ligne det, vi lytter til. Da er vi i personlig Fremgang.

Og en Ting til: Maatte vi saa faa Lykke til at tale om det, vi har lyttet til. Ikke tale i Tide og Utide. Det er ikke det, jeg opfordrer til. Men dog nu og da i al Stilfærdighed aflægge et lille Vidnesbyrd om det, vi har lyttet til.

Det kan godt være, at der kan rettes den Anke mod os grundtvigske Folk, at vi er sparsomme med at tale om det, vi inderst inde lever. At vi langt hellere taler om mange andre Ting end om de Ting, Hjertet lever med i.

Men er der virkelig Liv i det, vi har oplevet, ja, saa kan vi slet ikke lade være med at tale om det til andre.

Maa jeg minde om et Sted i Apostlenes Gerninger. Der fortælles, at Peter og Johannes blev fængslede og kom i Forhør. De havde vidnet om deres Tro paa Jesus Kristus. Men Øvrigheden befalede dem, at de ikke paa nogen Maade maatte hverken tale eller offentlig undervise i Jesu Navn. Da svarede Peter og Johannes: Det er os aldeles umuligt at lade være med at tale om, hvad vi har set og hørt.

Ja, saadan er det, er man bleven for Alvor optaget af det, man har set og hørt, saa kan man slet ikke lade være med at tale om det til andre, at de maaske kan faa Lyst til at høre det samme.

Og kan vi saadan i al Stilfærdighed vidne om det, vi har oplevet, saa er vi selv i Fremgang, og saa virker vi med til, at de ringe Dage afløses af rige Dage, idet vi dog véd, at Kraften kommer fra Gud, at vi kun er ringe Tjenere for hans Herlighed:

Hans er Sølv, hans er Guld,
Jord og Himmel, alt er hans,
kun i ham forklares Muldet
med en evig Soleglans.

FRED. NØRGAARD.

AARET, DER SVANDT

(BREV TIL GAMLE ANTVORSKOV-ELEVER)

A TTER falmer og falder Løvet i alle grønne Lunde, Vinterskolen begynder om kort Tid, men inden dens Travlhed kommer, maa jeg have skrevet dette Brev. Og jeg maa maaske ogsaa betragte det som et Svar paa de mange venlige Breve og Hilsener, vi modtager fra gamle Elever i Aarets Løb.

En Del af det, der opleves paa en Skole fra Aar til Aar, maa være Gentagelser for dem, der stadig virker ved Skolen. Men den Omstændighed, at vi hver Gang oplever det gentagne med en ny Skare Ungdom gør sit til, at Gentagelsen ikke trætter, og dertil kommer, at hvert nyt Hold jo slet ikke har Følelsen af, at noget af det, der foregaar paa en Skole, tidligere har formet sig omtrent paa samme Maade.

Jeg skriver da som jeg plejer om stort og smaat i Skolens Liv i det forløbne Aar, og jeg kan let glemme, at jeg tidligere Aar har skrevet om enkelte af de samme Begivenheder. Jeg tænker nemlig paa, at for det sidste Aars Elever er alting nyoplevet.

Vinterskolen begynde som sædvanligt den 3. Novbr. Vi havde sidste Vinter, som det fremgaar af Elevfortegnelsen bag i Bogen, lidt færre Elever, end vi plejer at have, og delte derved Kaar med adskillige andre Højskoler. Vi havde knap nok 100 Elever, det mindste Tal, vi har haft, siden Skolen i 1922 blev udvidet. Men jeg maa jo hellere tilføje med det samme, at den kommende Vinterskole igen vil give os fuldt Hus, som vi plejer at have. Der har i Sommerens Løb været skrevet og talt saa meget om, at Højskolen er inde i en Krise. Og hvilken Højskolemand tør nægte, at der kan være Brøst og Brist i vor Gerning. Men naar Elevtallet

paa Højskolerne kan svinge en Del fra Aar til Aar, baade paa de enkelte Højskoler og for alle Skoler som Helhed, saa er Grunden nok ogsaa den, at vi deler Folkets Kaar, er Tiderne mørke og nedadgaaende, saa kommer der færre Elever, er der økonomisk Fremgang at mærke og øjne, stiger Elevtallet. Det er en ganske naturlig Ting. Iøvrigt er Svingningen i Elevtallet ikke saa stor, som nogle Folk tror, og en Del af dem, der skriver om Højskolernes Krisetilstand, aner som Regel ikke noget om, hvordan Stillingen i Virkeligheden er. Stadig samler Højskoler og Landbrugsskoler op mod 10,000 Elever om Aaret. De sidst offentliggjorte Tal er for Aaret 1927—28, Sommerskolen 1927 og Vinterskolen 1927—28. I det Aar var der paa de 61 Folkehøjskoler 6762 Elever (3466 mandlige og 3296 kvindelige) og paa 22 Landbrugsskoler 2751 Elever (2230 mandlige og 521 kvindelige), ialt paa Folkehøjskoler og Landbrugsskoler 9513. Aaret forud var Tallet 9567. For Aaret 1928—29 foreligger der endnu ikke statistisk Opgørelse. Men efter Oplysninger, jeg har faaet, tør jeg regne med, at Elevtallet ikke vil afvige meget fra de to nævnte Aars Tal. Og skal jeg driste mig til at spaa om Tallet for 1929—30, der holder jeg paa, at det vil vise en Fremgang for Højskolen som Helhed.

Naa, jeg kom nok lidt langt bort fra denne Skoles mere snævre Omraade.

Fra Vinterskolens Begyndelse virkede som ny Lærer ved Skolen Anker Skriver, der har Lærereksamen fra Silkeborg Seminarium. Og vor tidligere Elev, Landbrugskadidat Carl Christensen, der nu har overtaget sin Fødegaard i Slotsbjergby, havde i Vinterens Løb en Række Foredrag om Landbrugsemner, saaledes at Vestsjællands Landbrugsskoles Forstander og Lærere kun havde en Landbrugstime hveranden Uge.

Den 10. November fejrede vi som sædvanligt Skolens Fødselsdag.

Og saa gik Skolen sin gode Gang med Optagethed fra Morgen til Aften. Ingen anden Skole har vel saa lang en Skoledag som Højskolerne. Men om selve Skolegerningen skal denne Beretning ikke melde stort. Det er kun Udenoms-

tingene, jeg tager med. Og de har da ogsaa deres Betydning.

Allerede i December, den 5., havde vi vor Udflugt til Sorø med Besøg i Kirken, paa Akademiet og paa Musæet. En ret stor Flok gik med Nissen i Spidsen de 18 Kilometer hjem. Vort Fastelavnsgilde havde vi i Aar Fastelavnslørdag med ca. 80 Gæster. Nissen, Skriver, Karstensen og min Kone spillede til megen Fornøjelse „Nej”, og siden gik Dansen glædeligt til Kl. 12, hvilket er det rette Tidspunkt at slutte paa. Da Vinterens værste Periode var forbi, foretog 36 af Eleverne under Karstensens Førerskab en Tur til København. Her saa man Chevroletfabrikken, Burmeister & Wain, Raadhuset, Rigsdagen og vistnok mere. Vi hjemmeværende aflagde et Besøg i „Sorø Amtstidende”s Trykkeri.

En meget fornøjelig og lærerig Tur havde vi den 14. Marts til Tjustrup i Ruteautomobiler. Aftenen i Forvejen havde Konsulent Martin Olsen, Slagelse, holdt Foredrag om den udmærkede Tjustrup-Stamme, og den følgende Dag besaa saa Eleverne de gode Besætninger i Tjustrup. Olsen og hans Hustru var vore Værter ved en Kop Kaffe i hans Barndomshjem i Tjustrup. Netop fra dette Sted skabtes den nævnte Stamme. Konsulent Olsens Fader, Gaardejer N. C. Olsen, Tjustrup, der nu er en Mand paa over 80, var i sin Tid paa Ryslinge Højskole, og da han rejste hjem fra Skolen, havde han sikret sig en Kviekalv fra en god Besætning paa Ryslingeegnen. Og den Kviekalv blev Stammoder til den berømte Tjustrup-Stamme. Jeg véd ikke, om vort Besøg vil kunne give et lignende Resultat i Fremtiden. En af vore Elever — fra Nordsjælland — tænkte paa at købe en Kviekalv og medføre den til sin Hjemegn. Men om Tanken blev til Handling, véd jeg ikke. Men for helt ud at forklare, hvor betydningsfuld for sjællandsk Kvægavl den Gaard har været, som vi besøgte, maa jeg nok helst meddele nogle Linier af det, Forstander Bredkjær skriver i „Det danske Landbrugs Historie” (Hefte 10 S. 392):*) „Gaard-

---

*) Lad mig i en Fodnote faa Udløsning for en længe opgemt Galsskab vedrørende dette udmærkede Værk. I Efteraaret 1924 ud-

ejer N. C. Olsen i Tjustруп havde i 1873 købt en Kviekalv hos Landstingsmand Chr. Rasmussen, Ryslinge. En Datterdatter af denne Kvie fra Ryslinge var Koen „Moerfyn“, der viste sig at være et betydeligt Avlsdyr, som i Løbet af 11 Aar fødte 6 Tyre og 7 Kvier, „der alle paa en Tyrekalv nær blev tillagt og udviklede sig til første Klasses Dyr“ (A. Svendsen). Ved en Tyr af Gunderslevholm-Stammen „Nordenaas“ blev „Moerfyn“ Moder til Tyren „Tjustруп B“, fra hvilken der udgik en Tyreslægt, der i ret betydelig Udstrækning fik Indflydelse paa den sjællandske Kvægavl, og hvorfra der ogsaa er hentet Tyre til Ourupgaard- og Elkenørebesætningerne. N. C. Olsens Besætning blev i 1902 anerkendt som Avlscenter, og mange gode Besætninger i Tjustruppegnen kan udlede deres Herkomst fra denne. I Stam-bog for Tyre er optaget 29 Tyre fødte i denne Besætning i Aarene 1885—1905.”

Inden vi forlod Stedet, holdt jeg en lilie Tale for de gamle i Gaarden. Da vi var kommen hjem, talte Konsulent Olsen igen om Aftenen og forklarede, hvad der var set. Det var en Tur, der med Rette optog Eleverne stærkt. Jeg talte i de Dage paa Skolen om Grundtvig. Jeg er næsten bange for, at han blev lidt borte mellem de kønne og gode Køer fra Tjustруп.

En anden god Tur havde vi en Eftermiddag lidt senere i Marts til Landsgrav, hvor vi var Gæster hos Gaardejer Gunner Christensen og Hustru paa Rødkildegaard. Gaarden er nylig efter en Brand bleven nyopført, og Bygmester Olsen,

---

kom 1. Hefte af Bogen. Det meddeltes, at den vilde komme i ca. 20 Hefter, hvert paa 5 Ark, og at det ventedes, at den kunde foreligge komplet i 1926. Gladelig bestilte jeg da Værket og glædede mig til at kunne lade det indbinde 1926 og sætte det ind i vor Haandbogsamling, vore unge Karle til megen og nyttig Oplysning. Men ak, nu tre Aar efter 1926 er man ikke naaet længere end til 11. Hefte. Og der er langt til 20. med den Fart. Maaske kan da dette Værk naa samme Ry for Langsomhed som „Kirkeleksikon for Norden“, der begyndte at udkomme 1896 og først blev afsluttet for et Par Aar siden, og som „Illustreret dansk Litteraturhistorie“, hvis første Hefte kom 1916, men endnu ventes der paa de sidste Hefter.

der har bygget Gaarden, talte ved Kaffeboardet om, hvordan man bør bygge gode og velindrettede Landbrugsbygninger.

I Vinterens Løb havde vi Besøg af adskillige fremmede Talere. Jeg nævner, at Bibliotekar Faurholt en Aften i December viste Lysbilleder fra Bibliotekernes Verden og gav en fornøjelig Forklaring dertil, og at vore Elever, delte i Hold, de følgende Dage under hans Ledelse saa Centralbiblioteket i Slagelse og fik forklaret, hvordan det virkede. I Begyndelsen af Januar havde vi Besøg af Forfatteren Olav Andersen, der talte om Hjemstavnsfølelse og fremviste meget smukke Lysbilleder, udførte efter egne Fotografier. I Februar havde vi en Aften Besøg af Slagelse socialdemokratiske Ungdomsforening, der gerne ønskede en Forhandling med vor Ungdom. Jeg talte om Fritidens Benyttelse. Senere fulgte en Forhandling, der fortsattes ved det fælles Kaffeboard, hvormed Aftenen sluttede. Og endelig, da Overfartsforholdene ved Store Bælt tillod det, kom Landbrugskandidat Thomas Rosenstand, da Lærer ved Dalum Landbrugsskole, fra nu tilstundende November ved Sydsjællands Landbrugsskole, og holdt to interessante Foredrag om Forholdene paa Ny Zealand, i Australien og i Canada, idet han viste Lysbilleder fra en aarelang Rejse til disse fjerne Lande.

Som sædvanligt havde vi ogsaa i Vinterens Løb større Sammenkomster af unge fra Amt og Egn. Den 18. November havde vi et Gymnastikkursus for Sorø Amts Gymnaster, ordnet af Redaktionssekretær Karl Elnegaard. Ikke mindre end 140 Gymnaster deltog. Kristian Krogshede og Frk. Ingeborg Olsen ledede henholdsvis det mandlige og kvindelige Hold.

Efter Nytaar, Søndag den 13. Januar, holdt de vestsjællandske Ungdomsforeninger et Forhandlingsmøde her, ved hvilket Ungdomsarbejdet blev drøftet. Mon ikke det Referat af Mødet, som „Sorø Amtstidende” bragte, kan læses med Interesse. Jeg lader det i alt Fald aftrykke.

Formanden for de vestsjællandske Ungdomsforeninger, Folketingsmand Arnth Jensen, bød Velkommen til Medlemmer, Ledere og andre, der var mødt, og indledede derefter

en Forhandling om Ungdomsarbejdet. Og nu kommer saa Referatet af Mødet. Arnth Jensen udtalte:

„Er der Mangler ved vort Ungdomsarbejde?

Ja, heldigvis vil jeg næsten sige, thi ellers var der ikke noget at arbejde for. Der er vel dem, der mener, at Manglerne er meget store, saa store, at man mangler selve Ungdommen. Det tror jeg ikke, selv om jeg indrømmer, at det for Tiden er vanskeligt at faa fat i de Unge. Hvad det gælder om, er at give de Unge det, der fører hen mod de Maal, vi har opstillet. Derimod skulde vort Arbejde pege. Mottoet kender vi: En vaagen, dansk, kristen Ungdom. Jeg tror, der er Betingelser for at samle Unge om dette Maal. Alt dansk maa ligge os paa Sinde, og gennem Daaben har vi faaet Betingelser for at leve et Liv, der fører opad. Arbejder vi da mod dette Maal? Ja, vi gør, hver med sine Evner og Midler. Gaar det da daarligere nu end før? Jeg tror, det er noget forskelligt, hvordan det gaar nu, men før 1914 var det ligesaa. I de Foreninger, hvor der er en Leder, som de Unge vil følge, der gaar det godt.

Som Grunde til nogen Tilbagegang vil jeg nævne Forlystelsesygen, der er taget til efter Krigen. Det er maaske, fordi det nu er Bilernes Tid. Dernæst de Unges Trang til at komme til Købstaden. En Lørdag Aften ses hele Egnens Unge i Købstaden, enten de har et bestemt Maal eller ej. Det vokser sig ind i Sindet, saa man skal af Sted den Aften. Og hvad fører det med sig? Endvidere: Vi har flere selskabelige Foreninger end før, og de gavner ikke vort Arbejde mellem Ungdommen. Man glemmer at lære de Unge at kende de Blomster, der har Næring, og som staar lige ved Vejen — man lader dem flyve ud i det fjerne, hvor det viser sig, at de prangende Blomster er af Glas.

Saa er der Sporten. Den kan have sin store Værdi, men hvis den behersker de Unge, saa er den en Fare. Sport skal være et Middel, ikke Maalet.

I Biografen trækker meget en anden Vej end den, vi vil. Det skyldes maaske Krigsaanden, der tildels ogsaa har paavirket de ældre. Radio trækker i hvert Fald Ungdom til Hjemmet, saa den tør jeg ikke sige noget om.

Vor Opgave skal være at vække de Unge, saaledes at de gerne vilde frem mod Maalet. Men Ungdom tænker i Øjeblikket mere paa Dytiggørelse, det materielle. Den Trang, der er prisværdig, kan ogsaa virke sløvende paa vort Arbejde.

Hvorfor har nogle Højskoler særlige Afdelinger? Er det Madning paa Krogen? Jeg synes, det er, som man vil slaa en Smule af paa dette, der er Maalet: vække og sætte i Gang.

Politiske Ungdomsforeninger, Studiekredse m. m. kan være værdifuldt, men det kan hæmme vort Arbejde.

Skulde vi da ikke tage noget af dette med indenfor Foreningerne?

Nej, det skal vi ikke. 1) fordi vi magter det ikke. Vi har prøvet før uden Held, og 2) fordi det ikke er vor Opgave at dygtiggøre, men at vække. Vi skal kun støtte indirekte. Den Side af Ungdomsarbejdet har Dansk Aftenskoleforening rigtig fat paa.

Vi skal prøve at føre Ungdommen tilbage til Hjemmet og Sognet. Det første maa Far og Mor tage sig af. Der kan vi andre ikke udrette noget. Jeg tror, det vil blive af Betydning, om man vilde prøve paa at indføre noget af det gamle Aftensæde.

Jeg tvivler ikke om, at St. Peders Landsogns Ungdomsforening er inde paa det rette, naar dens Medlemmer kan komme rundt i Hjemmene. De mærker da Interessen og Offerviljen hos de ældre, saa de Unge føler, de er regnet for noget. Her kan Rammerne godt være løse. Ogsaa de Steder, hvor Præst og Lærer samler de Unge, der er Organisation unødvendig.

Derefter skal vi søge at trække de Unge tilbage til Sognet. Her mangler vi mange Steder bedre Rammer. Vore Forsamlingshuse trænger til at bygges om. Prøv at være med i et saadant Arbejde. Læg saa en bestemt Plan for Arbejdet og følg den, og faa Talerne til at holde jævne Foredrag. Brug de lokale Kræfter. Fællesoplæsning og Dilettant kan være godt, men man skal ikke nøjes med dette. Der kan godt læses op af én fra Kredsen, og vi kan godt tage de gamle Forfattere frem igen. Glem saa ikke Sangen. Lad vore gode danske Sange drive Revyviserne bort.

Kan vi gennem et saadant Arbejde naa til at holde den pjankede Vildskab og det slibrige Sjov nede, behøver vi ikke at være bange. Arrangerer vi vore Fester saaledes, at de Unge næste Dag frit kan se Far og Mor i Øjnene, saa har vi glædet dem paa rette Maade.

Efter en Sang tog man fat paa *F o r h a n d l i n g e n*.

Forstander *Nørgaard* valgtes til Dirigent.

Lærer *Thomsen*, Sdr. Bjerre, syntes, Arbejdet blandt de Unge havde skiftet Karakter i de senere Aar. Det havde glædet Tal., at en hel Del Præster i Vestsjælland havde taget et kristeligt og tildels underholdende Arbejde op. Den Art Sammenkomster har et saadant hjemligt Præg, som Indlederen havde peget paa. Tal. angreb Organisationsvæsenet og Ligeløsprincippet og nævnte den store Opgave, der ligger i at faa fat paa de Unge, der er kommet „lidt langt ud“.

Provst *Møller*, Slagelse, mindede om Dagens Tekst i Kirken og pegede paa, at de Unge skulde være at finde i vore Kirker, hvilket den almindelige Ungdom ikke er hidsig efter. At tvinge de Unge til at gaa i Kirke, nytter ikke. Derimod kan vi godt opfordre dem dertil. Gid de Unge vilde spørge. Hvis de har nogen Interesse for det, vi ikke kan undvære: det evige Liv, saa maa de Unge ogsaa spørge.

Thorkild Andersen, Rye, syntes, der var blevet talt for meget om Forlystelsessygen og for lidt om Kampen for Tilværelsen. Hvad

gøres der for at lede de Unge frem til gode Ting? Var det ikke muligt at arrangere noget Lørdag Aften, saa de blev hjemme den Aften? Der bør ikke stilles for store Fordringer i Retning af Opvakthed hos de Unge. Vi maa huske, at Mottoet kun er et Maal, som vi skal stræbe efter — uden Indbildning om, at vi kan naa det. At samles i Hjemmene er meget godt, men det er alligevel en ret snæver Kreds, der indbyder, og de, der staar udenfor, kan nok være vanskeligt stillet.

Niels Juul Jørgensen, Hyllerup, var uenig med den foregaaende Talers sidste Bemærkninger. I St. Peders Landsogns Ungdomsforening samles alle, baade Gaardmandsbørn og Tjenestefolk. Her maa Lederne være paa Vagt, saa Tonen bliver den rette. M. H. t. at tage til Byen Lørdag, vilde Tal. spørge: Hvem lærer vi det af? Mon ikke de ældre? Og er de store Sammenslutninger nødvendige? Hvilken Fordel er der f. Eks. for os ved at være Medlemmer af „De vestsjællandske Ungdomsforeninger“? Det er bedre at arbejde hver for sig, og saa eventuelt samles et Par Gange aarligt her paa Højskolen, hvis der er Trang dertil blandt de Unge.

Lærer *Hammer*, Sønderup, hævdede, at de Unge ikke kan nøjes med Foredrag og Sanglege, de maa have Lejlighed til at dygtiggøre sig. Tal. efterlyste Fortsættelsen af tidligere Tidens meget vellykkede 2—3 Dages Ungdomsstævner indenfor „De vestsj.“. Skønt man vistnok nu raadede over flere Midler, var der ikke kommet mere Fart i Arbejdet.

Friskolelærer *Brøndsted*, Forlev, meldte sig som en bestemt Modstander af at tvinge de Unge i Kirke. Ungdomsforeningernes Motto er rigtigt, og det er godt at stræbe efter høje Maal, men der mangler nogle Krav og Idealer, der ligger os en Smule nærmere, og som kunde faa de Unge til at begejstres.

Arnth Jensen fik derefter Ordet. Hvis ikke Medlemmerne selv mærker Fordelene ved Sammenslutningen, maatte Tal. blive Svar skyldig. Ungdomsstævner har været forsøgt, men det gik ikke. Maaske der er Mulighed senere. De Teaterforestillinger, vi har arrangeret, mener vi, har været saaledes, at de har kunnet glæde de Unge. Tal. vilde ikke tvinge de Unge i Kirke, men der kan godt rettes Opfordring til dem om at gaa i Kirke.

Efter endnu et Par Bemærkninger af Lærer *Brøndsted* og *Arnth Jensen* holdtes Spisepause. Derefter læste Skuespiller *Bøggild*, Slagelse, Scener af „Genboerne“ til megen Fornøjelse for Tilhørerne, og sluttelig samlede man ved Kaffebordene, hvor Præsterne *Krag-Müller*, Boslunde, og *Warring*, Slotsbjergby, Forstander *Nørgaard*, Lærer *Hedebo*, Gudum, Højskolelærer *Nissen*, Antvorskov, og *Arnth Jensen* havde Ordet. De nævnte Talere uddybede forskelligt af det fremførte og fremdrog enkelte nye Ting.”

Ja, dette tog jo lidt meget Plads, men Forhandlingen rører ved Forhold, der har Interesse andet Steds end her paa Egnen.

Jeg giver dernæst kun en ganske kort Omtale af andre Møder: Ved vort stærkt besøgte Julemøde talte Provst Thom-

Den haarde Vinter 1928—29.

sen fra Samsø og Pastor Hammer, Tølløse; lige efter Nytaar havde vi en Sammenkomst for gamle Elever her fra Egnen. Ialt ca. 100 var mødt, alle Skolehold fra 1920 var repræsenterede. Laursen og jeg talte, og Nissen læste op.

Og saa maa jeg jo ikke i Tavshed forbigaa, at den strenge Vinter voldte os nogle Vanskeligheder. Man hører nu og da ældre Folk tale om, at i deres Barndom og Ung-

dom, da var der rigtignok Vinter med streng Frost og megen Sne, men nu i vore Dage er Vintrene for intet at regne. Jeg tror nu, at den Tale beror paa en stærk Forhøjelse i Erin- dringen af selve Begivenhederne langt tilbage. Men Vinte- ren 1928—29 kunde nu sige Sparto til adskillige strenge Vintre. Og nu ser jeg, at en Tysker, tror jeg, mener at kunne forudsige, at vi skal have strenge Vintre lige til 1966.

I Februar Maanedes Begyndelse blev Overfartsforholdene ved Store Bælt vanskeligere og vanskeligere. Nogle Dage fik vi slet ikke Post fra Fyn og Jylland. Senere kom Postfly- ningen i Gang, og daglig hørte vi Flyvemaskinernes Surren i Luften. Der kom Dage med stærk Snefog. En Del af vore Vandrør frøs, saa Eleverne fik Erfaring for, hvordan man havde det i gamle Dage, da man sandelig ikke fik Vadske- vand pr. Hane, men pænt maatte hente det ved Brønden. Natten til Fastelavnssøndag frøs det her 20°. Laursen var rejst til Jylland til et Møde Fastelavnssøndag, men naaede paa Hjemrejsen ikke længere end til Fyn, da Færgefarten var standset, eller dog tog overordentlig lang Tid. I otte Dage opholdt han sig paa Fyn, men tog saa resolut til Kø- benhavn med Flyvemaskine, hvilket vi jo var glade og ogsaa lidt stolte over. Den 20. Februar foretog vi en Fællestur til Korsør for at se Isskruningerne. En stor Del af Flokken gik til Korsør, en ikke helt let Spadseretur i megen Sne.

Der kommer hvert Aar en Dag i Marts Maaned, da Foraaret, om jeg saa maa sige, gaar i Eleverne. Det skete i Aar 12. Marts. Da var den strenge Vinter forbi. Og det er helt naturligt, at unge Karle, der er Landmænd, faar Muld- og Saafornehmelse. Snart led ogsaa Skoletiden til Ende.

Den 24. Marts var mange af Elevernes Forældre her og saa Elevernes Gymnastik. Ved Aftensbordet blev der holdt korte Taler af Provst Møller, Sognefoged O. Fr. Olsen og mig. Siden samledes vi til en Aftenunderholdning af hjem- lige Kræfter. Der var ikke mindre end 8 af Vinterens Elever, der spillede Violin eller et andet Instrument, og under Skri- vers dygtige Ledelse var disse blevet sammenspillede, saa de kunde give en smuk Koncert den Aften, ligesom de tidligere

havde glædet os adskillige Gange med, hvad de formaaede. Ogsaa vort Sangkor, ligeledes under Skrivers Ledelse, gjorde Aftenen festlig.

Allerede den 26. Marts havde vi paa Grund af Paaskens tidlige Komme Afslutning. Den følgende Dag rejste Eleverne. Vi syntes, vi havde haft en god Vinter.

Ja, det havde vi haft. Men jeg kan ikke slutte denne Beretning om Vinterskolen uden at nævne, at en stor Sorg ramte et af vore Lærerhjem, en Sorg; som vi andre inderligt

Isskruninger ved Korsør.

deltog i. Den 11. Marts døde Bertel Sandø Nissen, kun 10 Maaneder gammel. Efter Kighoste var fulgt Lungebetændelse. I 14 Dage laa han alvorligt syg. Nu og da kunde det se ud til, at Livet vilde sejre, men Kræfterne slog ikke til. Den 16. Marts blev han begravet paa Sct. Pæders Kirkegaard.

I Almanakken hedder April Faaremaaned. Paa en Højskole vilde det falde naturligt at kalde den Rengørings- og Reparationsmaaned. Men ogsaa disse nødvendige Ting faar en Ende. Og Maj kom.

Den 3. Maj kunde vi modtage vore Sommerelever, 139 unge Piger. Den paafølgende Søndag, den 5. havde vi of-

fentligt Møde. Ved dette talte Nissen om den kinesiske Kvin- des Stilling og jeg om Livet som en Vandring ud fra et Digt af Oehlschläger.

Og saa var vi i Gang. Aldrig kan jeg huske, at Foraaret er kommet med en Vælde og Frodighed som i Aar. Dette lagde Festlighed over Sommerskolens Begyndelse.

Tidligt kom Pinsen. Mange rejste til deres Hjem eller til Slægt og Venner. Men vi var dog en Del tilbage. Pinsedags Eftermiddag var vi ved Stranden og spiste til Aften i Strandhuset. 2. Pinsedag tog Eleverne sammen med Frk. Vandall, Nissen, Karstensen og Skriver paa Tur til Borreby.

Ogsaa i Sommerens Løb havde vi adskillige Gæster. Og dog var det saadan, at Skolens støtte og rolige Gang ikke forstyrredes derved.

Og nævner jeg da i al Korthed, hvad der foregik. Den 2. Juni havde vi Besøg af ca. 400 unge fra Sydsjælland og ca. 150 unge fra Ungdomsforeninger paa Holbækegnen. De første var her kun et Par Timer, de sidste tog først af Sted om Aftenen. Da Vejret var smukt, samledes vi efter Kaffe- bordet alle i Haven, hvor jeg fortalte Antvorskov Klosters og Slots Historie, og siden samledes hele Skaren i Ruinerne. Senere i Juni gæstede Pastor Fyrwald fra Vang i Valdres os med 38 norske Jenter og Gutter. De gav en Koncert i Gym- nastiksalen.

Sommerens mest kærkomne Besøg havde vi Søndag den 16. Juni. Sønderjydsk Forening for Slagelse og Omegn havde indbudt en Kreds af Sønderjyder til at gæste Vestsjælland nogle Dage. Der meldte sig 155, fra Sundeved og Als, ude- lukkende Folk fra Landet. De kom den 14. Juni og blev indkvarterede i Sognene omkring Slagelse, og Søndag den 16. Juni deltog de i vort Sommermøde. Desværre tog Regn- vejret noget af Glæden over Dagen fra os.

Mødet begyndte ved Firetiden, da en meget stor For- samling — vel op mod 1000 Mennesker — havde samlet sig paa den store Græsplæne. Først sang vore Elever nogle flerstemmige Sange, og dernæst holdt jeg en kort Velkomst- tale. At den var kort, giver mig Lov til at meddele den her:

„Velkommen alle og særligt de mange Sønderjyder, der gæster os i disse Dage. Det er jo saadan, at vi alle har Gavn af den Slags Besøg, hvorved vi kan lære noget af hinanden. Der har før været arrangeret større Besøg, et af de største og bedste — 2000 Deltagere — var vel 1884 til Vestjylland. Men trængte man den Gang til saadanne Besøg, saa gør vi det ogsaa den Dag i Dag. Derfor særlig Velkommen til Sønderjyderne.

Jeg fandt forleden Dag et Kort, som en gammel sønderjydsk Elev i 1919 sendte mig fra en Fangelejr i Frankrig. Han havde været med i alle Krigsaarene, men nu slog Befrielsestimen, og den Genforening, han vidste stundede til, gav han Udtryk for i Verset:

Saa vinder vi op de Silkesejl
højt i den gyldne Raa,
saa faar vi Bør saa bliden
og lader til Danmark staa.

Saadan følte han Glæden ved at komme hjem. Nu er der jo nok sket et og andet, der skulde have været anderledes, men alligevel har vi alle i vore Hjerter Glæde over det, der er opnaaet, det, som mange haabede paa, men til Tider alligevel knap turde tro. Den Glæde fik sit skønneste Udtryk ved den straalende Dybbølfest i 1920 — ikke brovtende og stortalende, men stilfærdig, taknemlig. Siden da har Kaarene ikke altid været lige blide, men vi er glade for at have oplevet at se Historiens Ring slutte sig.

Men Genforeningen er ikke alene en Glæde. Den lægger store Opgaver hen til os, til hele det danske Folk. At bevare vort Modersmaal, hvor det er truet, er en af disse, og sølle vilde det være, om vi ikke følte, at den fredelige Kappelstrid er en Opgave, vi alle maa være med til at løse.

Der kan siges meget godt om vort Folk. Dets Dygtighed og Driftighed skaffer os Anseelse ogsaa blandt fremmede. Det indtager en smuk Stilling i Folkeslagenes Kreds. Men er det ikke saadan, at vort Folk er sorgløst overfor de nationale Opgaver? Viser vor tusindaarige Historie ikke det? Er det ikke saadan, at vi tit siger: Det gaar nok — uden at vi gør noget, for at det skal gaa?

Der er et Eventyr af H. C. Andersen, jeg tænker paa. Det begynder saaledes: Vinden suser i det gamle Piletræ ... og saa fortæller Piletræet, og gamle Johanne forstaar dets Tale og kan fortælle den igen. Og der fortælles nu om en Mand, der hed Sølle-Rasmus, og der staar følgende om ham: „Naar i Vaar Svalerne kom, fløj de om Træ og Tag, de klinede og bødede paa deres gamle Reder. Sølle-Rasmus lod sin Rede staa og falde, som den vilde; han hverken klinede eller støttede sin. „Hvad kan det hjælpe,” var hans Mundheld, og det var ogsaa hans Faders.”

Ja, det Mundheld havde Sølle-Rasmus, og det er et sølle Mund-

held. Det er Sorgløsheden i Renkultur. Det er i alle Forhold et daarligt Mundheld. Følger man det, saa falder og visner alt. Vi fører en ærlig og retsindig Kamp for vort Modersmaal og for dansk Aandsliv og skal aldrig sige: hvad hjælper det.

Lad os ønske, at vi ikke alene stadig maa føle Genforeningens Glæde, men at vi ogsaa stadig maa huske, at Genforeningen bragte alle Danske Opgaver."

Dernæst holdt Biskop Ostenfeld et Foredrag om den Arv, Luther har givet os. Desværre blev Foredraget nu og da afbrudt af Regn, men Biskop Ostenfeld holdt sit Fore-

Da Foraaret kom.

drag — trods Bygen, jeg var ikke alene taknemlig for det, han sagde, men ogsaa for den Ro, hvormed han tog Hindringerne. Men Regnen blev nu saa vedholdende, at vi maatte tage en Spisepause. Gymnastiksalen omdannedes til en Spisestue, alle Skolens Lokaler fyldtes, og senere samledes saa mange, der var Plads til, i Gymnastiksalen. Her holdt saa Domæneforpagter, mag. Erik Appel et overordentligt smukt Foredrag om den fredelige Kulturkamp, der føres ved vor Grænse.

Efter Erik Appels Foredrag tog vi Afsked med Sønderjyderne, der skulde rejse den følgende Dag. Hmd. Chr. Becker, Asserballe paa Als, udtalte sin Tak til alle, der

havde vist Gæstfrihed mod de sønderjydske Gæster, og baade han og den næste Taler, Gmd. Andr. Kaad, Mindebjerg, gav i deres korte Taler levende Indtryk for Glæden ved Genforeningen og Fællesskabet med alle Danske. Forpagter Søren Christensen, Vigogaard, udtalte som Vært en Tak til dem, der havde faaet ordnet Besøget.

Dagen blev god og indholdsrig, men vi kunde ikke lade være at tænke paa, hvor langt festligere den kunde være bleven, om Solen havde skinnet.

Den 18. Juni havde vi et kort, men kærkomment Besøg af min gamle Ven, Højskoleforstander Kojonen fra Lahti i Finland. Han var paa Rejse her i Landet med 14 af sine Elever. De spiste til Middag hos os; der blev holdt Smaataler, og Finnerne sang — de kan synge og synger med Glæde — nogle Vers af Finlands Sang paa Finsk. De vilde gerne se et veldrevet Gaardmands- og Husmandsbrug og et Andelsmejeri. Og det kunde vi jo let vise dem her paa Egnen. Med stor Interesse saa de Gunner Christensens Gaard og Ostehandler Niensens Husmandssted i Landsgrav, og Mejeribestyrer Jelsbæk viste rundt paa Mejeriet „Landsogn”. I Juli Maaned havde vi en Dag Besøg af ca. 400 Medlemmer af de landøkonomiske Ungdomsforeninger paa Langeland. De kom fra Skelskøregnen hertil, fik Kaffe her og siden besøgte de Ruinerne, hvor jeg talte. Samme Dag havde vi Besøg af 21 Husmandskoner fra hele Landet under Ledelse af Fru Henriksen, Landsgrav. Og senere paa Maaneden, Søndag den 21. Juli, gæstede en Ungdomsforening fra Grevinge os.

Vor Tur til Sorø havde vi den 13. Juni. Vi havde haft adskillige syge af Forkølelssygdomme, men nu var Sygdommen paa Tilbagetog, og saa kan det godt friske op at faa en samlet Tur. Vi saa al Sorøs Dejlighed, sejlede paa Søen, havde en god Dag, og det næsten forøgede Humøret, at den sidste Del af Cykleturen hjem foregik i Regnvejrr.

I Sommerens Løb foretog vi om Aftenen Smaature til Sognefoged Christen P. Hansen, Harrested, til Forpagter Larsen i Skovsø, til Forstander Helters, det gamle Kloster

i Slagelse, og til Bjergbygaard. Alle Steder viste man venlig Gæstfrihed over for os.

Vor Stortur gik i Aar til Møens Klint. De allerfleste af vore Elever havde aldrig været der, og vi vidste, at det vilde

Fra Møens Klint.

blive en Oplevelse for dem at se et af Danmarks skønneste Steder. Og da Turen tilmed kunde endes paa en Dag og foretages i Ruteautomobiler for en meget billig Pris, kom Turen i Stand Lørdag d. 13. Juli. Saa godt som alle var med, saa vi var en Flok paa ca. 150. Tidligt tog vi hjemme fra, kørte ad Præstø paa Henvejen og var ved Klinten Kl. 11½. Saa fik vi vor medbragte Middagsmad, og nu var der en 4—5 Timer til at færdes paa Klinten og ved Havet.

Vejret var straalende, saa Klinten viste sig i al sin Skønhed. Kl. 5 tog vi af Sted, gjorde paa Vejen et Ophold i Vordingborg med Besøg i Slotsruinerne. Og Kl. 8 var vi i Udby. Jeg vilde gerne, at vi skulde have været samlet i Kirken og sunget et Par Salmer der. Men Sognepræsten ønskede ikke at give os Adgang, da der den følgende Dag skulde være Højmessetjeneste, og de mange Mennesker vilde snavse Kirken til (det var i Parenthes bemærket ganske tørt Føre).

Derimod havde Præsten ikke noget imod, at vi samledes paa Kirkegaarden. Staaende omkring den Mindesten, som rejstes her for Grundtvig i Hundredeaaret for hans Fødsel, sang vi saa et Par af Grundtvigs Salmer, og jeg sagde et Par Ord om Stedets Minder. Og da Udby Kirkeklokke havde ringet Solen ned, sang vi „Kirkeklokke, mellem ædle Malme, mage-løs er for mit Hjerte du”. Og vi fik alligevel en god Stund i Udby. Kl. 11 var vi atter hjemme i god Behold, glade ved Dagen, og uden at der var sket noget Uheld under Turen.

Hvile under Vandringen ved Klinten.

Vor største Festdag i Sommerens Løb er jo Elevmødet.

Det faldt i Aar paa Søndag den 7. Juli. Men allerede Aftenen i Forvejen samledes en Del langvejs fra. Ved et Aftenmøde talte Th. Laursen om Bondeskildringer i den nyere Tids Litteratur.

Om Søndagen var Mødet besøgt af henved 600 gamle Elever fra alle Egne af Landet. Det regnfulde Vejr gjorde, at Mødet maatte holdes indendørs. Ved Gudstjenesten om Formiddagen paa Liselund prædikede Provst Møller og forrettede Altergang. Derefter samledes man i Spiseteltet til Middag, og senere ved Kaffebordet holdt Elevforeningen

Generalforsamling. Formanden, Frk. Margrete Jensen, Lange-land, aflagde Beretning, og Kassereren, Højskolelærer Karstensen, fremlagde Regnskabet. Det oplystes, at Elevforeningen har ca. 1750 Medlemmer. Til Medlemmer af Bestyrelsen valgtes Købmand Julius Christensen, Bjerresø, Kjeld Bøgelund Petersen fra Fyn, Frk. Egede Øster fra Samsø og Gdr., Landbrugskandidat Carl Christensen, Slotsbjergby.

Sidstnævnte valgtes til Formand.

Senere samledes man til Møde i Gymnastiksalen, der helt fyldtes af Ungdom. Her blev holdt korte Foredrag af Karstensen: om at vise Tillid, af Balslev Nissen: om de aandelige Farer i Maskinernes Tidsalder, og jeg talte om, hvad der holder et Menneske i Live.

Ved Aftensbordet i Spiseteltet vekslede Tale og Sang, bl. a. talte den afgaaede og den nyvalgte Formand for Elevforeningen, Gmd. Axel Christiansen, Sadserup, o. fl. Hilsener bragtes fra tidligere Lærere og Lærerinder og fra gamle Elever.

Efter Aftensbordet fremviste en Del af Skolens nuværende Elever Folkedanse under Lærerinde Frk. Ninna Nielsens Ledelse, og Skolens Sangkor sang en Række flerstemmige Sange under Højskolelærer Skrivers Ledelse.

Ved Titiden sluttede Mødet med Sangen „Dejlig er Jorden“.

Inden jeg slutter denne lille Beretning om Elevmødet, vil jeg gerne her bringe den afgaaede Formand for Elevforeningen en Tak. Hun hører til det første Elevhold paa Antvorskov, fra Sommeren 1909, og har siden med stor Troskab vist, hvad den Sommer betød for hende. Hun er den, der bedst har knyttet Forbindelsen mellem gammel og ny Tid i denne Skoles Historie. At den nye Formand bor nær ved Skolen kan godt have praktisk Betydning.

Skolens Sommerfødselsdag oprandt i Aar med straalende Vejr. Vi fejrede den ved om Eftermiddagen at foretage en Strandtur, hvortil Vejret var ideelt. Købmand Erslevs, som i nogle Uger boede i vort Strandhus, viste os Gæstfrihed. Og om Aftenen havde Bygmester Olsens indbudt os til Besøg

i Slotsalléen, hvor den lune, smukke Aften gik med Sang og Oplæsning, Leg og Tale.

Den sidste Søndag i Juli havde vi som sædvanligt Besøg af mange af Elevernes Forældre og andre af Skolens Venner. I Foredragssalen var Haandarbejder fremlagte, og ved Firetiden mødte det første Gymnastikhold under Frk. Vandalls Ledelse fulgt af det næste og største, ledet af Frk. Ninna Nielsen. Siden samledes vi alle — op mod 300 — ved Bordene i Gymnastiksalen. Her blev der holdt Smaataler af

Ved Klintens Fod.

forskellige, Lærer Asmussen, Mejeribestyrer Larsen, Gaardejer P. Jørgensen, Sognefoged Vald. Larsen, Konsulent Frants Jensen o. fl.

Nogle Dage efter rejste Eleverne. Ingen havde maattet rejse inden Skolens Slutning paa Grund af Sygdom, og ingen Modgang hjemme i Hjemmene havde tvunget nogen til at rejse før Tiden. Det regner jeg altid for en Lykke.

Saa kom Ferien. Laursens og vi tog til Stranden, Karstensen rejste en Tur til Tyskland, Nissen senere til England for at deltage i en Verdenskongres for Folkeopdragelse. Frk. Vandall tog sig af Liselunddeltagerne, der en 14 Dages Tid boede her paa Skolen.

Ved vort Efteraarsmøde fra 15.—17. Septbr. talte Pastor Helge Hostrup, den norske Højskolemand Jon Sørensen, Forstander Arnfred fra Askov, Valgmenighedspræst Lykke, Odder, Forfatteren Jørgen Bukdahl, og ogsaa jeg talte. En Aften læste Helge Hostrup og hans Frue „Feriegæsterne“, de to sidste Aftener læste Lykke.

Endelig maa jeg tilføje, at vore to vestjydske Elevmøder holdtes den 1. og 29. Septbr. i Ringkøbing og Ribe. Det første Sted, hvor Jens Galsgaard, Velling, havde ordnet det praktiske, var samlet ca. 100 gamle Elever fra Ringkøbing Amt. Jeg talte om „Hvordan Ungdom spørger“, og senere samledes vi til fælles Aftensmaaltid. I Ribe, hvor Mads Hjuler, Sdr. Hygum, stod for Ordningen, var ogsaa samlet ca. 100. Ogsaa her talte jeg, vor tidligere Lærerinde Frk. Vøls og vor nuværende Frk. Vandall var med. Ved det fælles Kaffebord, der sluttede Sammenkomsten, blev der holdt Taler af Mads Hjuler og Lærer Boesen fra København, min tidligere Medlærer fra V. Vedsted Efterskole, der tilfældigt var kommen med ved Afslutningen.

Det er nok Meningen at fortsætte ad Aare med disse Elevmøder. Den Tanke kom ogsaa frem at holde et Fællesmøde for Elever fra de to Amter. Men derom vil der jo nok blive givet Meddelelse.

Og saa er jeg færdig. Jeg har gjort mig Umage med som Annalisterne, Aarbogsforfatterne i de gamle Klostre, saa nøjagtigt som muligt at optegne Aarets større og mindre Begivenheder, og jeg haaber, at en og anden har kunnet følge mig den lange Vej, til jeg nu sætter Punktum.

Fra alle, der virker her ved Skolen, sender jeg de venligste Hilsener til alle gamle Elever, som faar Aarsskriftet i Hænde.

Antvorskov Højskole, d. 29. Oktbr. 29.

FRED. NØRGAARD.

M E D D E L S E R .

FORENINGSMEDDELELSER. Elevmødet blev i år afholdt den 7. juli og var besøgt af over 600 gamle elever. Ved elevforeningens generalforsamling blev regnskabet oplæst og énstemmigt godkendt. Endvidere blev der foretaget en del lovændringer for at gøre lovene mere tidssvarende.

Ved bestyrelsesvalget blev frk. Egedie Øster, Samsø, genvalgt, medens købmand Julius Christensen, Bjerresø, landbrugskandidat, gdr. Carl Christensen, Slotsbjergby, og Kjeld Bøgelund Petersen fra Rynkeby v. Ringe nyvalgtes. Bestyrelsen består således nu — foruden ovennævnte — af: fru Erna Fischer Hansen, Kølstrup, fru Margrethe Larsen, Ringe og Thorkild Clausen, Gislev. På det efterfølgende bestyrelsesmøde valgtes gdr. Carl Christensen, Slotsbjergby, til formand og Thorkild Clausen, Gislev, til næstformand.

Årsskriftet vil atter i år blive udsendt uden opkrævning, idet det forventes, at medlemmerne selv vil indsende medlemsbidraget på vedlagte indbetalingskort. Ved denne ordning kan foreningen spare en ikke ringe del af de store portoudgifter. **Alle medlemmerne bedes nu om — så snart de har modtaget årsskriftet — at afsende de 2 kr., som indbetalingskortet lyder på.** Hvis det ikke gøres straks, glemmes det let, og derefter skal vi have ulejlighed og udgift med at sende en postopkrævning.

På bagsiden af indbetalingskortets kupon (på hvilken der står trykt: Medlemsbidrag) kan anbringes meddelelser om ændringer i medlemmernes hjemstedsadresse. Henvendelser angående årsskriftets forsendelse og øvrige foreningsanliggender sendes til undertegnede. Man bør samtidig opgive det år, man selv var elev på skolen.

Elevforeningens postkonto er nr. 11593.

Niels Karstensen.

ELEV M Ø D E R 1930. Elevmødet 1930 holdes som sædvanlig den første Søndag i Juli, Søndag den 6. Juli. De, der kommer om Lørdagen, er meget velkomne. Søndag begynder Mødet med en Gudstjeneste Kl. 10 paa Liselund.

Elevmøde for Elever fra Ringkøbing Amt holdes paa Ringkøbing Højskolehjem Søndag den 14. Septbr. Kl. 3. Jens Galsgaard, Velling, forestaar Ordningen.

Elevmøde holdes i Ribe (K. F. U. M.s Sal) Søndag den 28. September Kl. 2. Mødet sluttet saa tidligt, at Afrejse kan finde Sted Kl. 7,20 Nordpaa. Mads Hjuler, Sdr. Hygum, forestaar Ordningen af denne Sammenkomst.

ANDRE MØDER. Vort Julemøde 1929 holdes Tirsdag den 17. December Kl. 3. Biskop Fønnesbech-Wulff og Valgmenighedspræst Nørgaard, Vejstrup, taler.

Søndag den 4. Maj 1930 bliver der Møde i Anledning af Sommerskolens Begyndelse. Vort Sommermøde holdes Søndag den 15. Juni, og Efteraarsmødet begynder som sædvanligt den tredje Søndag i September, den 21. Septbr., og fortsættes de to følgende Dage.

ELEVERNES HJEMSTED. Af Vinterskolens Elever var 51 fra Sjælland (deraf 24 fra Sorø Amt), 32 fra Nørrejylland, 2 fra Sønderjylland, 3 fra Fyn, 3 fra Lolland, 1 fra Falster og 1 fra Bornholm. 3 havde deres Hjemsted i Købstæder (1 i København). — Af Sommerskolens Elever var 62 fra Sjælland, 57 fra Nørrejylland, 4 fra Sønderjylland, 8 fra Fyn, 3 fra Samsø og 1 fra hver af Øerne: Møen, Fejø, Bornholm, Bogø og Omø.

LÆRERKREDSSEN. Ved Vinterskolen 1929—30 virker følgende: H. C. Hansen, N. Karstensen, Th. Laursen, Erik Balslev Nissen, Fred. Nørgaard, Anker Skriver og Frk. Vandall. Gaardejer, Landbrugskandidat Carl Christensen og Vestsjællands Landbrugsskoles Forstander og Lærere skiftes til at holde et Landbrugsforedrag om Ugen. Ved Sommerskolen 1929 underviste foruden de ovennævnte faste Lærere (med Undtagelse af H. C. Hansen) Frk. Ninna Nielsen, Fru Inge Nissen, Fru Nørgaard og Frk. Vandall.

FØLGENDE Blade og Tidsskrifter er fremlagte i Skolens Læsestue: Sorø Amtstidende, Vestsjællands Folkeblad, Sorø Amts Dagblad, Berlingske Tidende, Morgen- og Aftenudgaven, Aalborg Amtstidende, Aarhus Amtstidende, Fyns Tidende, Hejmdal, Holbæk Amtstidende, Holstebro Dagblad, Horsens Folkeblad, Kalundborg Folkeblad, Maribo Amtstidende, Nakskov Tidende, Næstved Tidende, Ringkøbing Amts Dagblad, Ringsted Folketidende, Roskilde Dagblad, Samsø Folketidende, Vejle Amts Folkeblad, Vendsyssels Folkeblad,

Vestkysten, Østsjællands Folkeblad, Retsstatsbladet, Bavnem, Dansk Ungdom, Dansk Folkestyre, Højskolebladet, Mælkeritidende, Vort Landbrug o. fl.

NYE BØGER. Thorvald Laursen har udgivet: Aarets Bog for Ungdommen 1929 2. Aargang (126 S.) og „Danske Sange” 5. Udg. (242 S.).

ANTVORSKOV Højskoles Elevforening har nu ca. 1850 Medlemmer.

BIDRAG, der ønskes optaget i Aarsskriftet 1930, sendes inden 1. Juli til Forstander Nørgaard.

DETTE Aarsskrift er trykt i 2500 Eksemplarer.

ELEVERNES NAVNE OG HJEMSTED

VINTERSKOLEN 1928—29.

1. Anders Aaberg, Tarp, Naur.
2. Nikolaj Andersen, Agerup, Hyllinge.
3. Nis Bastian Andreasen, V. Vedsted, Ribe.
4. Cajus Arnkjær, Tessebølle, Herfølge.
5. Henry Bang, Skelund.
6. Alfred Boesen, Mejlby, Spentrup.
7. Carl Bracker, Thorslunde, Taastrup.
8. Ernst Buchwald, Vollerupgaard, Flakkebjerg.
9. Carl Bundgaard, Hornstrup, Vejle.
10. Folmer Christensen, Harløse.
11. Peter Christensen, Lysholt, Vejle.
12. Jens Christensen, Vallund, Ølgod.
13. Alfred Christensen, Køringe, Nyrup.
14. Frede Christiansen, Esbønderup, Esrom.
15. Harald Christoffersen, Fuglse, Holeby.
16. Peter Fabricius, Bøvling, Faare.
17. Hans Frederiksen, Gørlev.
18. Axel Fritz, Serup, Lemming.
19. Magnus Gammelgaard, Dover, Lintrup.
20. Peter Lindekilde Glasdam, Bøjden, Faaborg.
21. Peder Hansen, Gudme St.
22. Hans Jørgen Hansen, Risby, Lundby.
23. Peter Hansen, Lysabildskov, Skovby, Als.
24. Olav Hansen, Tersløse, Dianalund.
25. Hans Hansen, Veterslev Ømark, Vrangstrup.
26. Johannes Niels Hansen, Faardrup, Flakkebjerg.
27. Harald West Hansen, Borup, Thureby.
28. Johannes Hansen, Radsted, Sakskøbing.
29. Valdemar Hansen, Radsted, Sakskøbing.
30. Jørgen Henriksen, Tjæreborg.
31. Svend Henriksen, Sdr. Bjerge.
32. Thorvald Ilsø, Nørbæk, Faarup.

33. Eskild Jacobsen, Høve, Dalmose.
34. Kristjan Jensen, Haulund, Ølgod.
35. Anders Tinggaard Jensen, Svenstrup, Vinderup.
36. Povl Jensen, Keldstrup, Vig.
37. Aage Jensen, Astrup Mosegaard, Thorsø.
38. Olav Jensen, Høed, Jydstrup.
39. Carl Jensen, Tingjellinge, Dalmose.
40. Helge Jensen, Asferg, Faarup.
41. Ejner Jensen, Monsholte, Karise.
42. Svend Lund Jepsen, Maltbæk, Vejen.
43. Rasmus Aage Jochumsen, Røstrup, Arden.
44. Boje Jokumsen, Gislinge.
45. Hans P. Jørgensen, Lyngø, Sorø.
46. Johannes Knokgaard, Bjerre, Braaskov.
47. Hans Knudsen, Gørdinglund, Gørding.
48. Karl Kofoed, Toft, Rønne.
49. Kristian Krogh, Strandby, Farsø.
50. Ejler Larsen, Gøderup, Roskilde.
51. Povl Larsen, Torpe, Høng.
53. Ingemann Larsen, Aike, Gørding.
54. Thorvald Larsen, Sengeløse, Taastrup.
55. Thorvald Lauritsen, Gimsing, Struer.
56. Jens Lundgaard, Herskind, Skovby.
57. Emanuel Mechlenburg, Ungarnsgade 1², København S.
58. Emil Mikkelsen, Nr. Kongerslev, Sdr. Kongerslev.
59. Aksel Sevald Mortensen, Nortved, Fuglebjerg.
60. Niels Møller, Næsby v. Skoven, Slagelse.
61. Ejner Nielsen, Terpager, Bramminge.
62. Alfred Nielsen, Uvelse, Lindholm.
63. Edvard Nielsen, Stenmagle, Stenlille.
64. Peter Vestergaard Nielsen, Haarslev, Sandved.
65. Povl Nielsen, Viskinge, Svebølle.
66. Johannes Nielsen, Plejerup, Grevinge.
67. Knud Nørregaard, Næsby v. Skoven, Slagelse.
68. Holger Olsen, Marrebæk, Væggerløse.
69. Sejer Olsen, Viksø.
70. Aksel Olsen, Neble, Boslunde.
71. Kristian Olsen, Blangslev, Lou.
72. Laurids Pedersen, Ho, Oksbøl.
73. Holger Viggo Pedersen, Ottestrup, Frederikslund.
74. Anders Martin Pedersen, Solbjerg, Havrebjerg.
75. Erling Pedersen, Sandby, Vrangstrup.
76. Ole Pedersen, Sandby, Vrangstrup.
77. Hans Chr. Pedersen, Fiskergade, Korsør.
78. Valdemar Petersen, Arløse, Sandved.

79. Herman Petersen, Veterslev By, Vrangstrup.
80. Knud Petersen, Herstedvester, Taastrup.
81. Ejvind Østergaard Rasmussen, Træden Mark, Brædstrup.
82. Marius Rasmussen, Allesø, Beldringe.
83. Olav Rasmussen, Kongeskov, Storehedinge.
84. Karl Sams, Frøslev, Nykøbing Mors.
85. Emil Schneider, Viskinge, Svebølle.
86. Tage Svendsen, Holløse, Vejby.
87. Kristian Sørensen, Tystrup, Fuglede.
88. Lars Sørensen, Jelstrup, Hyllinge.
89. Herluf Thomsen, Elkærgaard, Hadsten.
90. Niels Tonnisen, Mølbækgård, Skelund.
91. Niels Trap, Lundby.
92. Chresten Ulsø, Ryde, Vinderup.
93. Hans Werge, Elme Allé 30, Korsør.

SOMMERSKOLEN 1929.

1. Rigmor Aagaard Andersen, Malskær, Ørting.
2. Olga Andersen, Hjembæk, Jyderup.
3. Anna Andersen, Bastegaarden, Rønnede.
4. Karen Andersen, Søby, Hou.
5. Inger Andersen, Nordrup, Slagelse.
6. Ruth Andersen, Lillerød.
7. Emma Andersen, Knopgaard, Bryrup.
8. Gudrun Asmussen, Ørslevunderskov Skole, Ringsted.
9. Olga Bach, Røgen, Sporup.
10. Dorthea Bracker, Thorslunde, Taastrup.
11. Elisabeth Broegaard, Præstøvej, Næstved.
12. Benja Bæk, Nobæk, No.
13. Emmy Callesen, Føvling.
14. Anna Christensen, Dons, Alminde.
15. Elna Christensen, Haugerup, Sorø.
16. Magnhild Christensen, Norring Mark, Hinnerup.
17. Anna Kathrine Christensen, Stevnstrup.
18. Kristine Christensen, Sønderby, Holmsland, Ringkøbing.
19. Olivia Christiansen, Sønderby, Skibby.
20. Johanne Christiansen, Sorrild, Føvling.
21. Marie Christiansen, Fraugde, Marslev.
22. Sofie Gevaise Christiansen, Tjørnelunde Mark, Ruds-Vedby.
23. Christine Davidsen, V. Vedsted, Ribe.
24. Ragna Dissing, Fjallerslev, Nykøbing M.
25. Esther Eltang, Jægerspris.
26. Erna Fast, Haarmark, Samsø.

27. Elna Frederiksen, Brundby, Samsø.
28. Dagny Frederiksen, Hvirring, Flemming.
29. Ingeborg Frederiksen, Himmelev, Roskilde.
30. Nelly Gregersen, Mosevraa, Oxbøl.
31. Alma Hansen, Karrebækstorp, Karrebæksminde.
32. Karen Kirstine Hansen, Grevinge.
33. Ane Hansen, L. Næstved Mølle, Næstved.
34. Esther Hansen, Højby Vestergaard, Højby, Fyn.
35. Karen Hansen, Gyldenholm Mark, Slagelse.
36. Maria Hansen, Mosevraa, Oxbøl.
37. Helga Hansen, Ulse Olstrup, Rønnede.
38. Herdis Hansen, Svinø, Lundby.
39. Else Hansen, Brejdablik, Fraugde-Kærby, Marslev.
40. Herdis Hansen, Tranderup, Skelskør.
41. Gudrun Hansen, Gimlinge, Flakkebjerg.
42. Gudrun Hansen, Hvirring, Flemming.
43. Ruth Hansen, Sulsted Mejeri, Sulsted.
44. Karen Hansen, Overvindinge, Klarskov.
45. Astrid Hansen, Nørre Mern, Mern.
46. Gerda Hansen, Alkestrup, Vipperød.
47. Marie Hansen, Harrested, Sludstrup.
48. Valborg Hansen, Store Taarnby, Vallø.
49. Else Klit Hansen, Noklit, No.
50. Marie Henriksen, Starup.
51. Kirstine Jacobsen, Nørbølling, Brørup.
52. Erna Jensen, Skraverup, Næstved.
53. Margrethe Jensen, Høje Taastrup, Taastrup.
54. Ingeborg Jensen, Gislinge.
55. Sigrid Jensen, Nørre Søby.
56. Gudrun Lykke Jensen, Mørkøv.
57. Klara Jensen, Braade.
58. Anna J. Jensen, Omø.
59. Gunhild Jensen, Fredenshøj, Kristrup, Randers.
60. Agnes Møller Jensen, Holstengade, Odder.
61. Astrid Jensen, Slotsbjergby Mark, Slagelse.
62. Asta Jensen, Egebjerg Mark, Braade.
63. Helga Jensen, Havnelev, Rødvig.
64. Agnes Jensen, Bjørnstrup, Blære.
65. Else Stejlgaard Jensen, Asferg, Faarup.
66. Hilleborg Jensen, Valore, Viby, Sjælland.
67. Mamie Jespersen, N. Næraa, Skamby.
68. Mette Uldall Jessen, Høgelund Mejeri, Over Jersdal.
69. Bertha Johansen, Gultved, Rudme.
70. Erna Jørgensen, Sønderby, Skibby.
71. Petrea Koldsgaard, Øsløs, Vesløs.

72. Karen Korsgaard, Molgier, Vrønding.
73. Emilie Kristensen, Galtho, Mølby.
74. Elisabeth Kristensen, Galtho, Mølby.
75. Agnes Kristensen, Aadum, Tarm.
76. Karen Kristensen, Slotsgaarden, Hørve.
77. Elvira Kristiansen, Havnelev, Rødvig.
78. Doris Kræmer, Gramby.
79. Else Kudahl, Gunderup, Sevel, Vinderup.
80. Nanna Kuur, Gylling.
81. Edel Larsen, Mejeriet „Langager”, Ølstykke.
82. Marie Larsen, Sæby, Høng.
83. Alba Larsen, Skellebjerg.
84. Elisabeth Larsen, Jordløse, Svebølle.
85. Helga Madsen, Druebro Mejeri, Thureby.
86. Gerda Markussen, Jelling Mark, Jelling.
87. Sofie Mathiasen, Nagbøl, Lunderskov.
88. Gudrun Mortensen, Udelejre, Ølstykke.
89. Sofie Mølgaard, Vandel, Randbøl.
90. Grethe Mølgaard, Boller, Ravnstrup.
91. Elna Nielsen, Gjesing, Esbjerg.
92. Dagmar Nielsen, Øst Grønlund, Ølgod.
93. Nelly Nielsen, Vestertredje, Lem.
94. Sigrid Nielsen, Bøvling, Faare.
95. Clara Nielsen, Herstedvester, Taastrup.
96. Maja Nielsen, Mogenstrup, Holbæk.
97. Valborg Nielsen, Lendum, Sindal.
98. Elna Nordberg, Haarbølle, Askeby.
99. Agnes Nørgaard, Bendslev, Fuglebjerg.
100. Ingrid Olsen, Slagstrup, Slagelse.
101. Birtha Emilie Olsen, Brink, Tim.
102. Ulla Olsen, Frishøjgaard, Fejø.
103. Margrethe Olsen, Lund, Storehedinge.
104. Mary Pedersen, Bobøl, Holsted.
105. Agnes Pedersen, Egeslevlille Mark, Tjæreby.
106. Maren Tarpgaard Pedersen, Vestertredje, Lem.
107. Ingeborg Pedersen, Vedersø, Ulfborg.
108. Sigrid Pedersen, Toftehøj, Forsinge.
109. Ingeborg Ildt Pedersen, Asferg Østermark, Spentrup.
110. Ella Pedersen, Alslev, Karise.
111. Christine Pedersen, Havnbjerg, Nordborg.
112. Edith Petersen, Maaløv.
113. Esther Højer Petersen, Torpegavn, Høng.
114. Johanne Petersen, Gramby.
115. Gudrun Petersen, Bromme, Munkebjergby.
116. Helga Petersen, Landsgrav, Slagelse.

117. Marie Petersen, Obbekær, Ribe.
  118. Else Poulsen, Jægerspris.
  119. Else Skafte Poulsen, Petersdal, Hyllinge.
  120. Emma Poulsgaard, Vemb.
  121. Anna Rask, Egebjerg, Stenstrup.
  122. Magda Rasmussen, Falling.
  123. Karen Rasmussen, Bogø.
  124. Mary Rasmussen, Karleby, Roskilde.
  125. Laura Rasmussen, Villa nova, Langesvej, Hillerød.
  126. Ragnhild Rasmussen, Brundby, Samsø.
  127. Valborg Rasmussen, Aalykke, Hjulby.
  128. Johanne Roos, Lervad, Føvling.
  129. Inger Rugbjerg, Kyse, Hyllinge.
  130. Rigmor Schjøtt, Simested.
  131. Karen Louise Schmidt, Gørding.
  132. Magda Schou, Sallegaard, Aakirkeby.
  133. Margrethe Fog Simonsen, Duelund, Skovby.
  134. Ingrid Skak, Trøstrup, Videbæk.
  135. Marie Stampe, Nygaard, Tim.
  136. Borghild Søgaaard, Aagerup, Hedehusene.
  137. Sigrid Sørensen, Baarse, Præstø.
  138. Julie Augusta Thomsen, Spjald.
  139. Anna Vestergaard, Skellerup, Hobro.
-

Regnskab for Antvorskov højskoles elevforening

for året 1928—29.

INDTÆGT			UDGIFT		
	Kr.	Øre		Kr.	Øre
Kassebeholdning	442	50	Blanketter	56	00
Medlemsbidrag	3304	00	Porto	351	20
Forst. Nørgaard betalt for årsskrifter	134	00	Understøttelser (sommer)	300	00
Renter	23	39	— (vinter)	490	00
Forskelligt	5	95	Kassererens løn	100	00
			Årsskriftet	1394	04
			Forskelligt	97	80
			Indestår på girokonto	88	74
			— i sparekassen	1032	06
	3909	84		3909	84

Antvorskov, d. 25/6 1929.

Niels Karstensen.

Ovenstående regnskab er d. d. gennemset og intet fundet at bemærke. Elevforeningens sparekasse-bog er i overensstemmelse med regnskabet.

Bjergbygård, d. 26/6 29.

Hans Pedersen.

Carl Christensen.

INDHOLD

	Side
FRED. NØRGAARD: Da Grundtvig valgtes og vragedes i Skelskør	3
NIELS KARSTENSEN: Flakkebjerg Ungdomshjem	20
THORVALD LAURSEN: Thorkild Gravlund	27
ERIK B. NISSEN: Verdenskongressen for Folkeoplysning	33
FRED. NØRGAARD: To Taler ved Elevmøder	49
FRED. NØRGAARD: Aaret, der svandt	61
Meddelelser	81
Elevernes Navne og Hjemsted 1928—29	84
Regnskab for Antvorskov Højskoles Elevforening	90
